

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної та
слов'янської філології

 Лариса КЛЮЧКО
«29» серпня 2025 р.

ПРОГРАМА

ПА 2 КОМПЛЕКСНИЙ КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма

Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

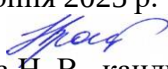
Мова навчання

українська

Погоджено науково-методичною комісією
факультету іноземної та слов'янської
філології

«29» серпня 2025 р.

Голова

Громова Н. В., кандидат педагогічних наук,
доцент

Суми 2025

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології
Кафедра іноземних мов**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної та
слов'янської філології

 Лариса КЛОЧКО
«29» серпня 2025 р.

**ПРОГРАМА
ПА 2 КОМПЛЕКСНИЙ КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН З
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ТА
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН
АНГЛІЙСЬКА МОВА, МЕТОДИКА ЇЇ НАВЧАННЯ**

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма

Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання

англійська

Погоджено науково-методичною комісією
факультету іноземної та слов'янської
філології

«29» серпня 2025 р.

Голова

Громова Н. В., кандидат педагогічних наук,
доцент

Суми 2025

Розробники:

Гуменюк І.Л. кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Шевцова Н.О. викладач кафедри іноземних мов (за сумісництвом)

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри іноземних мов. Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри іноземних мов **Інна ГУМЕНЮК**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Головним завданням проведення цього комплексного випробування є перевірка фахових знань і вмінь здобувачів за визначеними критеріями згідно з освітньо-професійною програмою Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова). Іспит відповідає меті **ОПП**: підготувати конкурентноспроможних фахівців зі спеціальності Середня освіта (Українська мова і література), які володіють знаннями з англійської філології та методики середньої освіти, мають сформоване критичне мислення й володіють принципами академічної доброчесності, здатні розв'язувати складні спеціалізовані завдання й практичні проблеми, здатні до самостійної педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Метою комплексного іспиту є виявлення рівня володіння відповідними компетентностями з курсу англійської мови та методики її навчання.

Здобувачі вищої освіти мають обов'язково дотримуватися академічної доброчесності, що передбачає самостійне виконання студентами завдань іспиту в письмовій формі.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ АНГЛІЙСЬКА МОВА

Лексичні теми

Я і моя родина: інформація про себе, зовнішність та характер людини, родина і оточення.

Дім (будинок/квартира), домашні обов'язки: квартира/будинок, помешкання британців та українців, домашні обов'язки, хатня та присадибна робота.

Їжа та харчування: звички харчування у родині, традиційні кухні Британії та України, візит до ресторану / кафе.

Життя на навчання студентів: розпорядок дня студента, навчання в університеті, навчальні навички та стратегії.

Пори року та погода, відпочинок: Пори року, погода, дозвілля у різні пори року, погода в Британії та Україні.

Магазини та покупки, орієнтування на місцевості: покупки і магазини, використання громадських послуг, орієнтування на місцевості.

Майбутня професія, педагогічна освіта в Україні та Великій Британії: розмаїття професій, робота вчителя, педагогічна освіта в Україні та Великій Британії.

Спорт, здоровий спосіб життя: Види спорту, Популярні види спорту в Україні та Британії. Олімпійські ігри, Здоровий спосіб життя.

Міста: життя у центрі та передмісті, міста України та Великої Британії.

Україна та українці: географічне положення України, рельєф, природні ресурси, флора та фауна, природні дива України.

Велика Британія і британці: географічне положення країни, рельєф, клімат, флора та фауна, свята і традиції, цікаві місця англомовних країн.

Захист навколишнього середовища: забруднення і зміни клімату, захист природи.

Лікування хвороб і медичне обслуговування: види хвороб, лікарі й медичні працівники, відвідування сімейного лікаря, стоматолога, лікування і профілактика хвороб, правила гігієни, перебування у лікарні, медичні послуги, новітні досягнення медицини.

Дозвілля, засоби масової інформації, розваги: преса, мова ЗМІ, цікаві історії життя, обговорюємо улюблені фільми та вистави, витоки театрального мистецтва, всесвітньовідомі театри, образотворче мистецтво, обговорюємо улюблені

полотна, література і музика, музичні фестивалі, улюблені автори, твори.

Система освіти Великої Британії та України: системи середньої освіти Великої Британії та України, шкільне життя.

Педагогічна практика: характеристика висококваліфікованого вчителя, управління класом на уроці, досвід роботи вчителем у школі.

Мистецтво, живопис: музеї світу, українська школа живопису, митці та живопис, британська школа живопису.

Подорожі, туризм: подорожі різними видами транспорту, туризм.

Граматичні теми

Іменник: категорії числа і відмінка.

Прикметник: ступені порівняння.

Прислівник: ступені порівняння.

Числівник: Семантичні і структурні розряди числівників.

Дієслово: категорія часу, часо-видові форми дієслова, особливості вживання груп неозначених часів, тривалих часів, dokonаних часів в теперішньому, минулому і майбутньому. Пасивний стан дієслова. Узгодження часів.

Пряма і непряма мова: правила перетворення прямої мови в непряму, непрямі питання, імперативи, розповідні та окличні речення.

Безособові форми дієслова: інфінітив (форми інфінітиву, вживання частки *to* з інфінітивом, предикативні конструкції з інфінітивом, дієслова, що потребують інфінітиву), герундій (форми герундія, предикативні конструкції з герундієм, дієслова, що потребують герундію), дієприкметник, (форми дієприкметників, предикативні конструкції з дієприкметниками).

Модальні дієслова: *can, must, may, be, have, ought, should, shall, will, need, would.*

Артикль: види артиклів, особливості вживання артиклів з різними частинами мови.

Займенник: класи, правила вживання займенників.

Прийменник: види прийменників, особливості вживання прийменників.

Речення: структура речення, класифікація речень.

Умовні речення: умовні речення 0-3 типів, умовні речення змішаного типу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Англійська мова

Основна

1. A way to Success: English for University Students. Year 1 (Student's Book) / Н.В. Тучина, І.В. Жарковська, Н.О. Зайцева та ін. – Харків: Фоліо, 2019. – 337 с.
2. A Way to success: English for University Students. Year 2 (Student's Book) (+ CD) / Н.В. Тучина, І.В. Жарковська, Н.О. Зайцева та ін. Харків: Фоліо, 2016. 256 с.
3. A way to Success: English Grammar for University Students. Year 1 / Н.В. Тучина, І.В. Жарковська, Н.О. Зайцева та ін. – Харків: Фоліо, 2019. – 208 с.
4. A way to Success: Practical English Phonetics for University Students. Year 1 / Н.В. Тучина, І.В. Жарковська, Н.О. Зайцева та ін. – Харків: Фоліо, 2015. – 176 с.
5. Clare A., Wilson J.J. Speak out. Pre-Intermediate. 2nd Edition. Students' Book. Harlow: Pearson Education Ltd, 2015. 176 p.
6. Clare A., Wilson J.J. Speak out. Pre-Intermediate. 2nd Edition. Workbook. Harlow: Pearson Education Ltd, 2015. 95 p.
7. Evans V, Obee B. Upstream Upper-Intermediate B2+. Student's Book. Express Publishing, 2008. 265 p.
8. Evans V, Obee B. Upstream Upper-Intermediate B2+. Work Book. Express Publishing, 2008. 137 p.
9. Getting started: English for Freshmen / Коваленко С.М., Коробова Ю.В., Давидова Т.В., та ін. – Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. 144 с.
10. Murphy R. English Grammar in Use. – Cambridge University Press, 2012. – 380 p.
11. Oxford Word Skills. Learn And Practise English Vocabulary. Advanced (1st Edition). R. Gairns, S. Redman. Oxford University Press. 2009. 256 p.
12. Oxford Word Skills. Learn And Practise English Vocabulary. Intermediate (1st Edition). R. Gairns, S. Redman. Oxford University Press. 2008. 254 p.
13. Soars J., Soars L. New Headway Upper-Intermediate. Student's Book. 4th edition. Oxford University Press, 2014. 168 p.
14. Коробова Ю.В., Коваленко С.М., Подосиннікова Г.І., Давидова Т.В., Сverdlenko O.A. On the Move: English for Sophomores : навч. посібн. з практ. курсу англ. мови для студ. ЗВО. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 156 с.

15. Голубкова Н. Л., Коваленко А. М., Спаська Л. А. Практикум з граматики англійської мови. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (англійською мовою). Частина 1. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. 142 с.
16. Голубкова Н.Л., Коваленко А.М., Спаська Л.А. Практикум з граматики англійської мови. Частина II. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (англійською мовою). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 158 с.
17. Мариуш М. Tests in English: Thematic Vocabulary: Intermediate and advanced level = Тематичні тести з англійської мови: Середній та просунутий рівні: [посібник]. – К.: Знання, 2016. – 352 с. : іл.
18. Янсон В.В., Свистун Л.В. Практичний курс англійської мови для студентів вищих навчальних закладів. Книга I: Навч. посібник. – Англ. мовою. – Київ: ТОВ «ВП Логос», 2003. – 352 с.
19. Янсон В.В., Свистун Л.В. Практичний курс англійської мови для студентів вищих навчальних закладів. Книга II: Навч. посібник. Англ. мовою. Київ: ТОВ «ВП Логос», 2003. 352 с.
20. Янсон В.В., Свистун Л.В. A Practical Guide for Learners of English. Практичний курс англійської мови для студентів вищих навчальних закладів. Книга III: Навч. посібник. – Англ. мовою. – Київ: ТОВ «ВП Логос», 2004. – 368 с.

Допоміжна

1. Evans V, Dooley J. Upstream Intermediate B2. Student' s Book. Express Publishing, 2015. – 236 p.
2. Evans V, Dooley J. Upstream Intermediate B2. Workbook. Student's. – Express Publishing, 2011. – 153 p.
3. Gough Ch. English Vocabulary Organiser. 100 topics for self-study. Language Teaching Publications. 2001. 224 p.
4. Redman S. English Vocabulary in Use. Pre-Intermediate and Intermediate. 4th ed. Cambridge University Press. 2017. 265 p.
5. Венкель Т.В., Валь О.Д. Вдосконалюйте Вашу розмовну англійську. Практичний курс англійської мови для студентів вищих навчальних закладів. – Чернівці, 2003. 296 с.
6. Денісова Д.Д. Develop Your Taste for Listening (Juniors) = (Полюби аудіювання) (для студентів третього курсу) : навч. посіб. для самостійної роботи з аудіювання. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2017. – 152 с.

7. Дзюба Л.Ю., Мальована Н.В., Швець В.В. In the World of English. Term I. (У світі англійської мови): [навч. посібник для студ. 3-го курсу]. – Суми: Видавництво СумДПУ ім.А.С.Макаренка, 2012. – 144 с.
8. Карпова В.М. Learn English: Developing Verbal Intelligence and Language Creativity. Book 1. Навчально-методичний посібник з англійської мови для студентів 1-2 курсів спецфакультетів університетів та ін. у 3-х книгах. Книга 1. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. 435 с.
9. Карпова В.М. Learn English: Developing Verbal Intelligence and Language Creativity. Book 1. Навчально-методичний посібник з англійської мови для студентів 1-2 курсів спецфакультетів університетів та ін. у 3-х книгах. Книга 2. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. 341 с.
10. Коваленко С.М., Чикалова М.М. Enjoy listening English dialogues. Вдосконалюємо уміння аудіювання у діалогічному мовленні (на матеріалі англійської мови): Навчальний посібник для студентів 1-го курсу спеціальностей «Англійська мова та друга іноземна мова» денної та заочної форм навчання вищих навчальних закладів. – Суми, 2019. – 123 с.
11. Козлова В.В., Коробова Ю.В. У світі туризму та кінематографії: Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов педагогічних інститутів та університетів (англійською мовою). – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2007. – 200 с.
12. Коробова Ю.В., Козлова В.В. Мистецтво бути вчителем [навч. – метод. посібник для студ. факульт. іноз. мов] (англ. мовою) / Коробова Ю.В., Козлова В.В. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. – 132 с.

Інформаційні ресурси

1. Інтерактивний словник <http://www.merriam-webster.com/dictionary/accept>
2. McCarthy M. English Grammar: The Basics. First published. Routledge, Taylor & Francis Group, 2021. 205 p. URL: <https://bit.ly/3UbCMZJ>
3. Insights into Remote Learning and Teaching. Teacher's Guide. 2023. 199 p. URL: <https://bit.ly/3zW0ZfL>
4. <https://soundsofspeech.uiowa.edu/>
5. <http://www.mygrammarlab.com/>
6. <http://www.spellingbee.com/>
7. <https://dictionary.cambridge.org>

Сучасна європейська освітня парадигма та навчання іноземних мов в ЗЗСО в Україні. Концепція Нова українська школа. Європейський профіль професійної компетентності вчителів-мовців (ЄППК). Сучасні вимоги до підготовки вчителя ІМ. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Проєкт Міністерства освіти і науки України та Британської Ради «Шкільний вчитель нового покоління».

Методика навчання іноземних мов і культур як наука. Сучасні методи освітніх досліджень у методиці.

Сучасна система формування англомовної комунікативної компетентності. Базисні категорії методики у сучасній парадигмі навчання іноземних мов.

Лінгвопсихологічні основи навчання іноземних мов.

Психолінгвістична характеристика мовленнєвої діяльності іноземною мовою.

Проблема навичок та вмінь мовлення у навчанні іноземних мов.

Система вправ для формування англомовної комунікативної компетентності.

Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності учнів.

Актуальні питання навчання іноземних мов і культур та формування англомовних компетентностей. Довідник з новими дескрипторами до Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Companion Volume with new Descriptors. Рамкові рекомендації для плюралістичних підходів CARAP/FREPA. Європейська шкільна мережа.

Сучасні технології навчання іноземних мов і культур та формування англомовних компетентностей в умовах Нової української школи, дистанційного та змішаного навчання. Рекомендацій з компетентностей учителів у змішаному навчанні (Blended Learning Teacher Competency Framework). Європейської рамки для цифрової компетентності освітян: DigCompEdu.

Основи планування процесу навчання англійської мови у ЗЗСО в умовах реформування середньої освіти.

Реалізація наскрізних змістових ліній у навчанні англійської мови у Новій українській школі.

Інтенсивне навчання англійської мови. Мотивація та індивідуалізація навчання англійської мови.

Дидактична рефлексія методів навчання іноземних мов.

Формування мовної компетентності на уроках англійської мови.

Формування англомовної фонетичної компетентності. Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної фонетичної компетентності.

Формування англомовної лексичної компетентності. Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної лексичної компетентності.

Формування англомовної граматичної компетентності. Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної граматичної компетентності.

Формування англомовної компетентності в техніці читання.

Формування англомовної компетентності в техніці письма.

Формування мовленнєвої компетентності на уроках англійської мови.

Формування англомовної компетентності в читанні. Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності учнів у читанні.

Формування англомовної компетентності в аудіюванні. Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності учнів в аудіюванні.

Формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні.

Формування англомовної компетентності в монологічному мовленні. Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності учнів у говорінні.

Формування англомовної компетентності в писемному мовленні. Контроль та оцінювання рівня сформованості англомовної комунікативної компетентності учнів у письмі.

Формування англомовної навчально-стратегічної компетентності та розвиток навчальної автономії учнів. Європейський мовний портфель учнів.

Формування англомовної лінгвосоціокультурної компетентності учнів.

Актуальні питання методики навчання англійської мови: планування процесу навчання англійської мови у Новій українській школі. Міжфахове імерсійне навчання іноземних мов. Інтегрований курс англійської мови на основі освітнього підходу CLIL.

Сучасний урок англійської мови: вимоги, типи та структура, планування, рефлексія, аналіз.

Особливості навчання англійської мови на різних ступенях.

Самостійна, автономна, позакласна робота з англійської мови.

Методика навчання англійської мови

Основна

1. Методика навчання англійської мови: навчально-методичний посібник для студентів заочної форми навчання факультету іноземних мов / укладачі Гембарук Алла Степанівна, Холод Ірина Василівна. Умань: Алмі, 2019. 160 с.

2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник / Бігич О.Б. та ін. / за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2013. 590 с.

3. Методика викладання англійської мови: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. Холод Ірина Василівна. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

4. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред.. Н.М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.
5. Практикум з методики викладання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посібник / Бігич О.Б. та ін. / за ред. С.Ю.Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2016. 402 с.
6. Практикум з методики навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх навчальних закладах : англ. мова, нім. мова, франц. мова, ісп. мова: навчальний посібник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за редакцією Ніколаєвої С. Ю. Ірпінь : Видавець Романенко Л. Л., 2016. 398 с.
7. Learning Teaching: The essential guide to English language teaching. Jim Scrivener. Oxford: Macmillan. 2001.

Допоміжна

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий ред. С.Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
2. Квасова О.Г. Основи тестування іншомовних навичок і вмінь: [навч. посібник]. К.: Ленвіт, 2009. 119 с.
3. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій (схеми та таблиці) / Бігич О.Б., та ін.; під кер. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2011. 344 с.
4. Методика навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти: підручник / Бігич О.Б. та ін. / під кер. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2000. 319 с.
 Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.).
 URL: https://drive.google.com/file/d/1Lvr1Juvpo3CMswCPPtWQozxXDQpq_yH-/view?usp=sharing
5. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Зимомря І. М., Мойсюк В. А, Трифан М. С., Унгурян І. К., Яковчук М. В.). Режим доступу: URL: <https://drive.google.com/file/d/1QtBRLiTcnKDCcA5JDu0CBL8crUo0DbNv/view?usp=sharing>
6. Модельна навчальна програма «Друга іноземна мова. 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М., Мацькович М. Р., Глинюк Л. М., Браун Є. Л.). URL: <https://drive.google.com/file/d/197vT9KTM6SRSci04yqZY544t8LnIPnUI/view?usp=sharing>
7. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): навч. посібник. К: Ленвіт, 2008. 285 с.
8. Панова Л. С. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: підручник / [Панова Л. С., Андрійко І. Ф., Тезікова С. В. та

ін.]. К.: Вид.центр «Академія», 2010. 327 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/427509.pdf

9. Практикум з методики викладання англійської мови у закладах загальної середньої освіти: посібник для студентів. / Ніколаєва С.Ю. та ін.; під кер. С.Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2004. 298 с.

10. Практикум з методики викладання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти (на матеріалі англійської мови): посібник / Бігич О.Б., та ін.; під кер. С.Ю. Ніколаєвої та Г.С. Бадаянц. К.: Ленвіт, 2001. 296 с.

11. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. К.: Вид-во Ф.С.К., 2004. 192 с.

12. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / С.Ю. Ніколаєва, Г.Е. Борецька, Н.В. Майер, О.М. Устименко, В.В. Черниш та ін. К.: Ленвіт, 2015. 444 с.

13. Arends R.I. Classroom Instruction and Management. Boston: McGraw-Hill, 1997. 307 p.

14. Bilsborough K. Sustainability in ELT. Part of the Cambridge Papers in ELT series. Cambridge: Cambridge University Press & Assessment. 2022. URL: <https://assets.cambridgeenglish.org/events/sustainability-in-elt-white-paper-online.pdf> 20 p.

15. Brown H. D. Human Learning. Cognitive Variations in Language Learning. Personality Factors in Principles of Language Learning and Teaching. Longman. San Francisco State University. 2000. 344 p. URL: <https://bit.ly/4fz20cz>

16. Brown H. Douglas. Language assessment: Principles and classroom practices. White Plains, NY: Pearson Education, 2004. 324 p.

17. Brown H. Douglas. Principles of Language Learning and Teaching. 5th Edition. Pearson Education, 2006. 410 p.

18. Brown J. D. Testing in language programs: A comprehensive guide to English language assessment. New York: McGraw-Hill, 2005. 307 p.

19. Cedefop. Teachers and trainers in a changing world building up competences for inclusive, green and digitalised vocational education and training (VET) – Synthesis report, Publications Office of the European Union, 2022. 110 p. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2801/53769>

20. Common European Framework of References for Language Learning, Teaching, Assessment. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 260 p.

21. Council of Europe (European Centre for Modern Languages) (Ed). Transversal competences in language education, Background paper, Graz, Austria, 2021. 5 p.

22. Economou, A., SELFIEforTEACHERS. Designing and developing a self-reflection tool for teachers' digital competence. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023. 118 p. URL: [doi:10.2760/561258](https://doi.org/10.2760/561258).

23. European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Key competences for lifelong learning, Publications Office, 2019. 16 p. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>

24. Education and Training Foundation. The minimum core for teacher training qualifications for the further education and skills sector, Education and Training Foundation, London, 2022. 46 p.
25. Insights into Remote Learning and Teaching. Teacher's Guide. 2023. 199 p. URL: <https://bit.ly/3zW0ZfL>
26. Giannikas C. N. Digital Pedagogy for Young Learners. Part of the Cambridge Papers in ELT series. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. 24 p. URL: https://www.cambridge.org/gb/files/6316/0612/8264/CambridgePapersInELT_DigitalPedagogyYLLs_2020_ONLINE.PDF
27. Grima A. C., Candelier M., Castellotti V., de Pietro J.-F., Lőrincz I., Meißner F.-J., Molinié M., Noguerol A., Schröder-Sura A. FREPA: A Framework of reference for pluralistic approaches to languages and cultures – Competences and resources, Council of Europe (European Centre for Modern Languages), Graz, 2012. URL: www.ecml.at/carap
28. Krashen S.D. Principles and Practice in Second Language Acquisition. Hemel Hempstead: Prentice-Hall Int., 2004. 202 p.
29. Kubanyiova M. Creating a Safe Speaking Environment. Part of the Cambridge Papers in ELT series. Cambridge: Cambridge University Press. 2018. 21 p. URL: www.cambridge.org/gb/files/7215/7488/5502/CambridgePapersInELT_SafeSpeaking_2018_ONLINE.pdf
30. Littlewood W. Communicative Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 108 p.
31. Miller F. A., Katz J. H. The inclusion breakthrough: Unleashing the real power of diversity. San Francisco. Excerpt. CA: Berrett-Koehler, 2002. 34 p. URL: https://www.bkconnection.com/static/The_Inclusion_Breakthrough_EXCERPT.pdf
32. Moe E., Härmälä M., Kristmanson P. L., Pascoal J., Ramoniené M. CEFR-linked language descriptors for history/civics and mathematics, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2019. URL: <https://www.ecml.at/Portals/1/documents/ECML-resources/Descriptors-EN.pdf?ver=2022-09-29-083516-860>
33. Ollivier Chr. Towards a socio-interactional approach to foster autonomy in language learners and users, Council of Europe (European Centre for Modern Languages), Graz, 2018, 61 p. URL: www.ecml.at/elang
34. Punie Y., Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2017. 95 p. URL: doi: 10.2760/159770.
35. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the importance of plurilingual and intercultural education for democratic culture (Adopted by the Committee of Ministers on 2 February 2022 at the 1423rd meeting of the Ministers' Deputies), 2022. URL: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680a563ca>
36. Richards J.C., Rogers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press, 1991. 170 p.
37. Sala A., Punie Y., Garkov V. and Cabrera Giraldez M. LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020. 82 p. URL:

doi:10.2760/302967.

38. Stern H.H. Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford University Press, 2001. P. 9-97. URL:https://pendbastra.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/05/fundamental-concepts-of-language-teaching_by-stern.pdf

39. Wallen N.E., Fraenkel J.R. Educational Research: a Guide to the Process. Mahah: Lawrence Erlbaum Associates, 2001. 548 p.

40. Williams M., Burden R. Psychology for Language Teachers: a Social Constructivist Approach. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 240 p.

Інформаційні ресурси

<https://mon.gov.ua/ua/tag/zagalna-serednya-osvita> – сайт Міністерства освіти та науки України: загальна середня освіта

<https://imzo.gov.ua/> – сайт Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти”

<https://uied.org.ua/> – сайт державної установи “Український інститут розвитку освіти”

<https://nus.org.ua/> – сайт Проєкту, створеного ГО "Смарт Освіта" у партнерстві з Міністерством освіти і науки України для комунікації реформи "Нова Українська Школа"

<https://ukraineiatefl.wixsite.com/iateflukraine> – асоціація вчителів англійської мови IATEFL (Українське відділення)

<https://www.iatefl.org/> – асоціація вчителів англійської мови IATEFL

<http://www.tesol-ukraine.com/> – сайт Асоціації викладачів англійської мови TESOL-Ukraine

<https://www.americahousekyiv.org/> – сайт Американського дому (American House Kyiv)

<http://www.britishcouncil.org.ua> – сайт Британської Ради в Україні

<http://www.eun.org> – європейська шкільна мережа

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> – Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 972 від 30.08.2022

<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages> – Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment - Companion Volume

<https://www.ecml.at/> – Європейський центр сучасних мов при Раді European Centre for Modern Languages of the Council of Europe

<https://www.coe.int/en/web/portfolio> – Європейський мовний портфель (European Language Portfolio (ELP))

<https://www.cambridge.org/gb/cambridgeenglish/better-learning-insights/pedagogy> – практичні результати педагогічних досліджень Cambridge papers in ELT

<https://www.ecml.at/Resources/CouncilofEuroperecommendation/tabid/5570/Default.aspx> – рекомендації Ради Європи щодо важливості плюрилінгвальної та

інтеркультурної освіти для демократичної культури (Putting language education on the political agenda: A new Council of Europe Recommendation on the importance of plurilingual and intercultural education for democratic culture)

<http://fl.knlu.edu.ua> – сайт журналу «Іноземні мови» (Вид-во КНЛУ)

<http://visnyk-pedagogy.knlu.edu.ua/> – сайт журналу «Вісник КНЛУ»

<https://www.lllplatform.eu/media-library> – платформа Life Long Learning

<https://www.coe.int/en/web/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture/> – набір матеріалів для використання системами освіти з метою надання компетентностей, необхідних для вживання заходів для захисту та просування прав людини, ідей демократії та верховенства права, активних дій громадян, ефективно участі у культурі демократії та мирного співіснування та ін. в культурно різноманітних суспільствах.

<https://www.englishprofile.org/> – платформа English Profile глобальної дослідницької програми та зростаючої глобальної спільноти, що складається з дослідників, науковців, лінгвістів, викладачів, тестувальників, представників міністерств освіти та інших спеціалістів з мови.

<https://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2020-2023/CEFRCompanionVolumeimplementationtoolbox/4modes/tabid/5789/language/en-GB/Default.aspx> – модуль CEFR Companion Volume implementation toolbox

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

1. Тест з англійської мови.
2. Тест з методики навчання англійської мови.
3. Завдання з методики навчання англійської мови.

У процесі виконання тесту з **англійської мови** здобувач/ка демонструє належний рівень сформованості низки англомовних мовних та мовленнєвих компетентностей як складових інтегральної, загальних та професійних (фахових) компетентностей в межах тем, що вивчалися.

У процесі виконання тесту з методики навчання англійської мови здобувач/ка демонструє належний рівень сформованості професійної методичної компетентності як складової інтегральної, загальних та професійних (фахових) компетентностей.

Зразок білета

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Факультет іноземної та слов'янської філології

Освітній рівень – бакалавр

Спеціальність – 014 Середня освіта (Українська мова і література)

Форма навчання – денна, заочна

**Комплексний кваліфікаційний екзамен
з англійської мови, методики навчання англійської мови**

Варіант 1

1. Тест з англійської мови.
2. Тест з методики навчання англійської мови.
3. Завдання з методики навчання англійської мови.

Затверджено на засіданні кафедри іноземних мов
(протокол № від 2024 р.)

Завідувач кафедри доц. Гуменюк І.Л.
Екзаменатори _____доц. Гуменюк І.Л.
_____викл. Шевцова Н.О.

Зразок
комплексного кваліфікаційного екзамену (письмового) з англійської мови
та методики її навчання

Тест з англійської мови до варіанта 1

I. Read the text and write T for true, F for False or NM for not mentioned.

Go 4 it!

The Go4IT centre was opened in 2003 by Jake Lewis. He was a PE teacher for 15 years and he wanted to use his experience to help kids more.

The best way to get teenagers to exercise is to make working out fun. 'I used to see a lot of overweight kids who needed a good workout and I thought there must be some way to get them into gym', says Jake Lewis. 'So, I brought exercise and technology together, and Go4IT was born.'

We have all the standard equipments you find in the gym, but we also have 'gaming machines'. So, instead of just riding an exercise bike or running on a treadmill, you can race your friends through a jungle. Or have a dance competition on our dance arcade games. Try it! You just might like it and stick to it. All games are up-to-date and loads for fun!

We have Wi-Fi, a study centre and a café serving tasty, healthy food and fruit juices. We are opening three new centres in the city later this year. So, soon you will be able to find a fitness centre near you.

Members' comments: 'I used to be really unfit. But since I joined Go4IT, I love working out. I've also joined an athletics club where I run the 400m. My coach wants me to run in the next month's local championship. Who knows? I might even win a medal. And it's all because of Go4IT.' Vicky Bradshaw, aged 16

'I started going to Go4IT just for the gaming machines, but now I love all the equipments there. I've become really energetic and I can't get enough.' Paul Peters, aged 15

1. A teacher opened the first Go4IT fitness centre.
2. You can't find traditional gym equipment at Go4IT.
3. There's a place where you can do your homework at Go4IT.
4. Go4IT helped Vicky Bradshaw become a better athlete.
5. Paul Peters doesn't enjoy the gaming machine any more.

Points: /5

II. Give your comment on the quotation from the text above: The best way to get teenagers to exercise is to make working out fun. 'I used to see a lot of overweight kids who needed a good workout and I thought there must be some way to get them into gym', says Jake Lewis. 'So, I brought exercise and technology together, and Go4IT was born.'

Points: / 5

III. Put each verb into an appropriate tense:

Ever since the day I (1) (decide) to move to London, I (2) (worry) whether the decision I (3) (take) was the right one. As I (4) (sell) my house and (5) (arrange) a new job, it is too late to change my mind. However, ever since then I (6) (hear) a lot of negative things about living in the capital. According to a radio programme, more and more people 7) (stop) working in London recently and a lot of large companies (8) (choose) to move away from the center. Of course I told my parents that I was moving and they (9) (accept) my decision, but my friends (10) (seem) rather shocked.

Points: /5

Translate the following sentences from Ukrainian into English using Essential Vocabulary.

1. Перед екзаменами в студентів по горло роботи: деякі зубрять матеріал, інші намагаються наздогнати одногрупників, засиджуючись допізна за підручниками.

2. Шкода, що політики залишаються ізольованими від щоденних турбот звичайних громадян і тривожаться лише про набирання голосів виборців.

3. Музика не тільки розважає нас, приносить естетичне задоволення і піднімає настрій, але також впливає на наше здоров'я.

-
4. Виявилося, що це було ненавмисне вбивство, і хоча підсудний мусив предстати перед судом, його виправдали.
-
-

-
5. Я завжди знала, що хороша освіта здатна забезпечити перепустку до гідного майбутнього.
-
-

Points: /5

Бали: / 25

Тест з методики навчання англійської мови до варіанта 0

1. Визначте, до якої групи належать звуки англійської мови:

[ŋ, w, r, h, θ]

- a) звуки максимально наближені до звуків української мови за акустичними особливостями та артикуляцією
- b) звуки, на перший погляд, дуже схожі зі звуками української мови, але відрізняються від них за суттєвими ознаками
- c) звуки не мають артикуляційних або акустичних аналогів в українській мові

Балів: /2

2. Аудіювання або читання тексту з метою одержання інформації є:

- a) комунікативною рецептивною вправою
- b) комунікативною репродуктивною вправою
- c) некомунікативною рецептивною вправою

Балів: /2

3. Учень відтворює повністю або зі змінами сприйнятий ним навчальний матеріал (звук, слово, речення, текст) у:

- a) рецептивних вправах
- b) репродуктивних вправах
- c) продуктивних вправах

Балів: /2

4. Перекладним способом семантизації лексичних одиниць є:
- a) Тлумачення рідною мовою
 - b) Тлумачення іноземною мовою
 - c) Дефініція іноземною мовою

Балів: /2

5. Ознайомлення, осмислення, вправляння та самоконтроль є:
- a) методами учня
 - b) методами вчителя
 - c) методами учня та вчителя

Балів: /2

6. На врахування вчителем реального рівня володіння учнем іншомовним мовленням на кожному з етапів навчального процесу спрямована
- a) регулююча індивідуалізація
 - b) розвиваюча індивідуалізація
 - c) формуюча індивідуалізація

Балів: /2

7. Прикладом прийнятного питання на інклюзивному уроці англійської мови (Concept-Checking Questions (CCQs)) може бути:

- a) 'Do you understand?'
- b) 'What things do you know that are quick?'
- c) 'Who can answer the question'

8. Визначте тип очікуваної відповіді у наступному тестовому завданні.

Тестове завдання 1 (Джерело:
<https://zno.osvita.ua/english/596/>) .

This advertisement is for people who would like to _____.

- A go to the zoo
- B get employed
- C improve their fitness
- D visit a trade show
- E take part in a celebration
- F adopt a pet
- G hire a vehicle
- H enjoy tasty cakes

Позначте відповіді:

A	B	C	D	E	F	G	H
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

- a) Вибіркова множинного вибору
- b) Вибіркова альтернативного вибору
- c) Конструйована на рівні висловлювання або тексту (продукована)

Балів: /2

9. На інклюзивному уроці англійської мови у формувальному оцінюванні прийнятним прикладом використання фідбека / зворотного зв'язку може бути:

- a) You always make the same mistake! We have actually spoken about it. Try harder! It depends on you, if you manage to get rid of your mistakes.
- b) I actually like your idea! That was really a nice try. Do you think, you could add some personal examples to make your point of view clear? It would

certainly be helpful, if you want to learn to communicate your ideas clearly! Wish you good luck!

c) I don't know if I have to explain it once more. You never listen to my explanations. Do you have a plan, how to get rid of these mistakes? We have to find a way to work it out.

Балів: /2

10. Прикладом розвиваючої мети може бути:

a) Виховати культуру спілкування, прийняту в сучасному цивілізованому світі, в ситуації «У магазині»

b) Розвивати уміння діалогічного мовлення в ситуації «У магазині»

c) Розвивати мовленнєву реакцію під час виконання завдань з діалогічного мовлення в ситуації «У магазині»

Балів: /2

Завдання з методики навчання англійської мови

Розробіть вправи для перевірки рівня сформованості англомовних фонетичних навичок. Врахуйте загальнодидактичні принципи навчання: від знайомого до незнайомого, від легкого до важкого, від простого до комплексного, від явищ, що мають аналоги в рідній мові, до тих, які не мають їх. Запропонуйте ідеї використання розроблених вправ на інклюзивному уроці англійської мови. Обґрунтуйте власні методичні рішення.

Балів: /5

Бали: / 25

Технологія оцінювання результатів іспиту

Відповідь студента оцінюється за 100-бальною шкалою.

Бали розподіляються таким чином: за правильно виконані завдання з англійської мови та методики навчання студент може набрати **50 балів**; за правильно виконані завдання з *англійської мови* здобувач може набрати **25 балів**, з *методики навчання англійської мови* - **25 балів**; за завдання з *педагогіки* – **25 балів**, за завдання із *психології* – **25 балів**.

Для перевірки знань із англійської мови, методики навчання англійської мови, студентам запропоновано по 25 варіантів екзаменаційних білетів.

Складник із *англійської мови* включає текст з 5 твердженнями. За кожне тестове завдання студент може отримати 1 б, за неправильну відповідь або її відсутність – 0 балів.

Наступним завданням є текст з 10 пропусками для заповнення поданими у дужках словами, які охоплюють основні граматичні аспекти англійської мови. За кожне тестове завдання студент може отримати 0,5 б, за неправильну відповідь або її відсутність – 0 балів.

Мовний складник також містить 5 речень на переклад англійською мовою. За кожне тестове завдання студент може отримати 1 б, за неправильну відповідь або її відсутність – 0 балів.

Завдання практичного характеру передбачає розгорнуту відповідь на запропоноване питання. За надану правильну відповідь здобувач може отримати 5 б, за відповідь із значною кількістю помилок або її відсутність – 0 балів.

Складник із *методики навчання англійської мови* включає 10 питань з 3 можливими варіантами відповідей, які охоплюють теоретичні основи методики (зміст, загальні підходи, закономірності, принципи, методи, прийоми тощо). Тестові завдання з методики навчання англійської мови представлені завданнями закритого типу із очікуваною відповіддю: вибіркова множинного вибору (1). Завдання з методики навчання англійської мови представлено завданням відкритого типу із вільно конструйованою відповіддю (2).

За кожне тестове завдання студент може отримати 2 бали, за неправильну відповідь або її відсутність – 0 балів. Критерії оцінювання – повнота та правильність виконання. Завдання практичного характеру передбачає *розроблення власних завдань*, де студент може набрати – 5 балів. Основні критерії оцінювання – повнота та правильність виконання. Додаткові критерії – відповідність змісту та повнота і відповіді, термінологічна коректність, правильність оформлення,

ілюстративність та доказовість викладу, методична грамотність та здатність до обґрунтування методичних рішень.

Максимальна кількість балів – 50.

Критерії оцінювання відповідей з англійської мови

Основними критеріями оцінювання тестових завдань відкритого та закритого типів з типами очікуваної відповіді: вибіркова альтернативного вибору (1), конструйована на рівні висловлювання або тексту (продукована) (2), конструйована на рівні окремого слова / речення (напівпродукована) (3,4) виступають **повнота та правильність** виконання тестового завдання.

У тестовому завданні із конструйованою на рівні висловлювання або тексту (продукована) відповіддю (2) оцінювання відбувається за наступними критеріями.

Бали	Критерії
5	Студент повністю оволодів лексичним і граматичним матеріалом, спроможний правильно використовувати граматичні явища; вільно володіє тематичною лексикою; демонструє вміння застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях. У відповіді студент не допускає помилок. Мовлення зв'язне, логічне, добре структуроване, аргументоване, ілюстроване власними прикладами. Присутня власна точка зору з проблем, що обговорюються. Зроблено висновки.
4	Студент повністю оволодів лексичним і граматичним матеріалом, , спроможний правильно використовувати граматичні явища; вільно володіє тематичною лексикою; демонструє вміння застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях. У відповіді студент допускає незначну кількість помилок, що не впливають на розуміння. Мовлення в цілому зв'язне, логічне, добре структуроване, аргументоване, ілюстроване власними прикладами. Присутня власна точка зору з проблем, що обговорюються. Зроблено висновки.
3	Студент в цілому оволодів лексичним і граматичним матеріалом, проте не завжди спроможний правильно використовувати граматичні явища; обмежено володіє тематичною лексикою; демонструє вміння застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях. У відповіді студент допускає велику кількість помилок, що ускладнюють розуміння. Мовлення в цілому зв'язне, логічне,

	структуроване. Власні приклади відсутні. Власна точка зору з проблем, що оговорюються відсутня або погано аргументована або погано ілюстрована прикладами. Висновки відсутні.
2	Студент не оволодів лексичним і граматичним матеріалом та не спроможний правильно використовувати граматичні явища; обмежено володіє тематичною лексикою; не демонструє вміння застосовувати набуті знання у нестандартних ситуаціях. У відповіді студент допускає велику кількість помилок, що ускладнюють розуміння. Мовлення недостатньо зв'язне, логічне та/або структуроване. Власні приклади відсутні. Власна точка зору з проблем, що оговорюються відсутня або погано аргументована або погано ілюстрована прикладами. Висновки відсутні.
1	Велика кількість помилок унеможливорює розуміння або відповідь відсутня.
0	Відповідь відсутня.

Критерії оцінювання відповідей з методики навчання англійської мови

Основними критеріями оцінювання тестових завдань з методики навчання англійської мови закритого типу із вибірковою відповіддю множинного вибору (1) виступають **повнота та правильність** виконання.

Завдання з методики навчання англійської мови відкритого типу із вільно конструйованою відповіддю (2) оцінюється за наступними критеріями:

- 1) Відповідність змісту та повнота і відповіді
- 2) Термінологічна коректність
- 3) Правильність оформлення
- 4) Ілюстративність та доказовість викладу
- 5) Методична грамотність та здатність до обґрунтування методичних рішень

Бали	Критерії
5	Наведені приклади є повністю правильними, завдання виконано методично грамотно. Завдання відповідають вимогам до їх оформлення, грамотні у мовному відношенні, включають усі необхідні компоненти. Відповідь повністю відповідає змісту питання. Усі основні проблеми визначено чітко. Фактичних помилок немає. Пояснення правильні і вичерпні. Основні проблеми повністю і ґрунтовно розкриті. Методична термінологія використовується коректно. Запас методичних термінів повний.

	Основні положення коректно проілюстровано. Високий рівень доказовості викладу матеріалу. Обґрунтована власна точка зору з проблем, що обговорюються. Студент демонструє вміння не лише відтворювати вивчений матеріал, а й аналізувати його, даючи власну оцінку, аргументуючи власне висловлювання.
4	Наведені приклади є повністю правильними, завдання виконано методично грамотно, проте потребують певних уточнень. Відповідь загалом відповідає змісту питання. Не всі основні проблеми визначено чітко. Фактичних помилок немає, проте відповідь містить фактичні неточності. Пояснення загалом правильні, можливо, не точні. Основні проблеми розкриті недосить повно і ґрунтовно. Методична термінологія використовується в основному коректно. Невелика кількість термінологічних помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного. Основні положення загалом коректно проілюстровано. Виклад матеріалу загалом аргументований. Власна точка зору з проблем, що обговорюються, потребує обґрунтування та/або уточнення. Вибір власних методичних рішень обґрунтовується невпевнено та/або із припущенням помилок. Студент демонструє вміння не лише відтворювати вивчений матеріал, а й аналізувати його, даючи власну оцінку, аргументуючи власне висловлювання.
3	Лише один приклад є правильним (може потребувати уточнень). Другий приклад неправильний або відсутній. Завдання мають значні недоліки як у мовному відношенні, так і в оформленні, включають не всі необхідні компоненти. Відповідь лише частково відповідає змісту питання. Основні проблеми визначено нечітко. Є незначна кількість фактичних помилок. Пояснення в цілому правильні, але не точні. Основні проблеми розкриті лише частково і без належної глибини. Методична термінологія використовується із значною кількістю помилок. Запас методичних термінів дуже обмежений. Основні положення проілюстровано із значною кількістю помилок. Матеріал викладається майже без аргументування методичних положень. Власної точки зору з проблем, що обговорюються, немає або судження некоректні. Студент виявляє знання тільки основного програмового матеріалу, застосовує набуті знання лише у стандартних ситуаціях.
2	Приклади наведені невірно або відповідь відсутня. Завдання не відповідає вимогам до його оформлення, містить велику кількість мовних помилок, не має усіх необхідних компонентів або

	відсутнє. Відповідь не відповідає змісту питання. Основні проблеми не визначено. Відповідь містить суттєві фактичні помилки. Пояснення неправильні або відсутні. Основні проблеми повністю не розкриті. Методична термінологія майже не використовується або використовується із значною кількістю помилок. Ілюстративний матеріал відсутній або некоректний. Доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні або судження некоректні. Матеріал викладається майже без аргументування методичних положень. Власної точки зору з проблем, що обговорюються, немає або судження некоректні. Студент виявляє знання тільки основного програмового матеріалу, обмежено або з труднощами застосовує набуті знання лише у стандартних ситуаціях.
1	Велика кількість помилок унеможлиблює розуміння або відповідь відсутня.
0	Відповідь відсутня.

Бали з англійської мови і методики навчання англійської мови розподіляються таким чином:

Сума балів	Відсоток правильних відповідей	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
45-50	90 - 100	A	відмінно
41-44	82 - 89	B	добре
37-40	74 - 81	C	
32-36	64 - 73	D	
30-31	60 - 63	E	задовільно
18-29	35-59	FX	незадовільно
0-17	1 - 34	F	незадовільно

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології**

Кафедра психології

Кафедра педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового інституту
педагогіки і психології

проф. Світлана КОНДРАТЮК

«28» серпня 2025 р

**ПРОГРАМА
ПА 2 КОМПЛЕКСНИЙ КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН З
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ, МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ТА
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

ПСИХОЛО-ПЕДАГОГІЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма

Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)

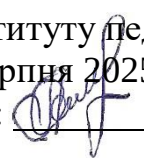
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання

українська

Погоджено науково-методичною
комісією

НН інституту педагогіки і психології
«28» серпня 2025 р.

Голова: Юлія БОНДАРЕНКО
д. пед. наук, професор

Суми – 2025

Укладач:

Пухно С.В., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Навчально-наукового інституту педагогіки і психології СумДПУ імені А.С.
Макаренка.

Проценко Ірина Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С. Б.,
д. психол. н., професор

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № 1 від « 26» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Бойченко М.А., докт. пед. наук, проф.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Згідно «Освітньо-професійної програми Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка», навчальна дисципліна «Психологія» входить до обов'язкових компонентів ОП, циклу професійної підготовки. Базовими складовими навчальної дисципліни «Психологія», що вивчають студенти, є: загальна психологія, соціальна психологія, вікова психологія. Складові дисципліни зорієнтовані на професійну підготовку вчителя, який повинен володіти теоретико-практичними основами психології для здійснення завдань педагогічної діяльності.

Програма з психології в структурі «Комплексного кваліфікаційного екзамену з англійської мови, методики навчання та психолого-педагогічних дисциплін» та екзаменаційні завдання затверджено на засіданні кафедри психології Навчально-наукового інституту педагогіки і психології (протокол № 1 від 28.08.2024 р.).

Метою складової екзамену з психологіє в структурі «Комплексного кваліфікаційного екзамену з англійської мови, методики навчання та психолого-педагогічних дисциплін», є перевірка знань студентів з загальної, соціальної і вікової психології – складових навчальної дисципліни «Психологія», які є необхідною умовою професійної діяльності педагога, а саме, – наукових знань про: закономірності психічної діяльності людини; особливості формування, соціальну природу і прояви особистості як суб'єкта діяльності і соціальних відносин; сутність, закономірності та етапи психічного розвитку людини; особливості функціонування та специфіку різних соціальних груп.

Мета «Комплексного кваліфікаційного екзамену з англійської мови, методики навчання та психолого-педагогічних дисциплін»: виявити рівень володіння відповідними компетентностями, які є необхідною умовою професійної діяльності педагога.

Зміст програми з психології в структурі «Комплексного кваліфікаційного екзамену з англійської мови, методики навчання та психолого-педагогічних дисциплін»

1. Вступ до психології

Тема 1.1. Загальна характеристика психології

Походження слова «психологія». Значення психологічних знань для розвитку людства і життєдіяльності людини. Психологія «життєва» та наукова.

Роль психології в сучасному світі. Значення психології в процесі розвитку людини як особистості, суб'єкта навчання та професійної діяльності.

Значення психологічної складової в освітньому просторі сучасного суспільства. Залежність продуктивності навчально-виховного процесу в освітньому закладі від психологічних чинників. Педагогічне спілкування, психологічний клімат груп, конфліктність, управлінська діяльність та інші суттєві компоненти психологічної складової в освітньому просторі.

Психологічна складова життєвого шляху людини. Поняття про життєвий шлях людини. Самовизначення та самореалізація особистості як найважливіші компоненти оптимального життєвого шляху. Володіння необхідними психологічними знаннями – запорука продуктивного вибудовування лінії життєвого шляху особистості.

Психологія як складна система наук, які пов'язані з різними проблемами життя особистості та суспільства. Теоретична і практична психологія. Галузі сучасної психології, які відповідають різноманітним сферам діяльності та спілкування людини. Фундаментальні та прикладні області психологічної науки. Значення психології для педагогічної діяльності працівників освіти. Структура, завдання та стан сучасної психології. Класифікація галузей психології за основними психологічними принципами. Стисла характеристика різних галузей психологічної науки. Поняття про загальну психологію, її структуру та завдання. Поняття про соціальну психологію, її структуру та завдання. Поняття про вікову психологію, її структуру та завдання.

Місце психології в системі наук. Зв'язок психології з філософією, соціологією, історією педагогіки, технічними та природничими науками.

Основні етапи історії психології; школи, концепції, напрями у психології. Становлення психології як науки. Етапи історичного поступу психології (міфологічний, філософський, науковий). Основні напрями сучасної психології. Біхевіоризм як наука про поведінку. Психоаналіз як вчення про несвідоме. Гештальтпсихологія як вчення про цілісність психічних явищ. Когнітивна психологія. Гуманістична психологія як комплексна наука про людину.

Історія психологічної думки в Україні. Психологічні погляди філософів епохи Київської Русі. Психологія в "братських школах". Психологічні погляди І. Вишенського. Г. Сковорода про душу і світ. Психологія в Києво-Могилянській академії. І. Гізель. І. Яворський.

Розвиток української психології в радянський період: Харківська школа

(П.Я.Гальперін, О.В. Запорожець, Л.І.Божович та інші); дефектологія – І. А. Соколянський та О. Р. Мешеряков; історія психології – В. О. Роменець. Г.С. Костюк як вчений та організатор наукових досліджень на Україні. Проблеми становлення сучасної української психології. Напрями діяльності НДІ психології АПН України ім. Г.С.Костюка та провідних наукових шкіл.

Теоретико-методологічні основи психологічної науки: зміст та співвідношення таких понять, як методологія, принципи, метод, методика дослідження.

Методи психології як науки. Теоретико-методологічні основи психологічної науки: методологія, принципи, методи дослідження. Основні етапи психологічного дослідження.

Методи дослідження в психології: організаційні, емпіричні, методи обробки даних (кількісний та якісний метод), інтерпретаційні методи.

Стисла порівняльна характеристика основних і додаткових методів дослідження. Основні методи: спостереження, експеримент; їх характеристика та різновиди. Допоміжні методи: бесіда, анкетування, інтерв'ю, проєктивний метод, тести та інші; їх аналіз і класифікація.

Основні принципи проведення психологічних досліджень: об'єктивність, надійність, систематичність, генетичний принцип, принцип різноплановості досліджень, принцип взаємовпливу.

Основні етапи психологічного дослідження: підготовчий, збір фактичних даних, кількісне опрацювання, аналіз та інтерпретація даних. Вимоги до організації психологічного дослідження.

Характеристика конкретних методик психологічного дослідження: організаційні (порівняльний, лонгітюдний, комплексний); інтерпретаційні (генетичний, структурний); методи кількісної та якісної обробки даних (методи математичної статистики); емпіричні методи (основні та допоміжні, експериментальні і неекспериментальні, діагностичні).

Значення психологічних досліджень в роботі педагога.

Тема 1.2. Предмет психології.

Проблема предмету психології як науки. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння сутності й походження психіки. Поняття про психіку як форму відображення. Специфічні властивості психічного відображення. Основні функції психіки: когнітивна (пізнавальна), регулятивна, мотиваційна та комунікативна.

Мозок і психіка: принципи і загальні механізми зв'язку. Фізіологічні основи психічної діяльності. Проблема співвідношення фізіологічних і психічних процесів. Функції психічного та їх представлення (локалізація) в головному мозку. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку.

Психіка та еволюція нервової системи. Стадія елементарної сенсорної психіки, її нижчий і вищий рівні. Стадія перцептивної психіки, її нижчий, вищий та найвищий рівні. Основні форми розвитку поведінки у філогенезі: інстинкти, навички, інтелектуальна поведінка; їх характеристика.

Свідомість як вищий рівень психічного відображення. Соціально-історична детермінація свідомості. Основні ознаки свідомості. Взаємозв'язок розвитку

мозку та свідомості людини. Роль праці у формуванні та розвитку свідомості людини.

Культурно-історична концепція розвитку психіки людини Л.С. Виготського. Поняття вищих психічних функцій та їх соціальне походження. Інтеріоризація соціальних відносин як шлях формування вищих психічних функцій. Роль знаків як знарядь інтеріоризації. Етапи інтеріоризації.

Поняття несвідомого. Несвідомі механізми свідомих дій, їх види та сутність.

2. Особистість: сутність, структура, властивості, прояви

Тема 2.1. Особистість

Визначення поняття «особистість». Співвідношення понять «індивід», «особистість», «суб'єкт», «індивідуальність». Проблема співвідношення біологічного та соціального в розвитку особистості.

Основні періоди в історії вивчення та дослідження особистості Стислий аналіз провідних теорій особистості: теорія особистих рис (Ф. Олпорт, Дж. Кеттел), біхевіористичний підхід до розгляду особистості (Б. Скінер, Дж. Уотсон.), когнітивні концепції (Дж. Брунер, Д. Норман, Л. Фестингер, Ф. Хайдер, У. Найсер), психодинамічні теорії (З. Фрейд, А. Адлер, К. Юнг, Е. Еріксон, К. Хорні, Г.С. Салліван), гуманістичний підхід до проблеми особистості (Ф. Перл, К. Роджерс, А. Маслоу, Ш. Бюллер). Системно-діяльнісний та історико-еволюційний підходи до проблеми особистості (Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, А. В. Петровський, О. М. Леонтьєв, Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, К. К. Платонов, Г. С. Костюк, Т. М. Титаренко).

Проблема структури особистості. Склад і структура особистості: спрямованість особистості, що визначає її активність і діяльність); індивідуально-психофізіологічні властивості особистості (статеві, вікові особливості, патологічні зміни, темперамент); соціально-психофізіологічна характеристика особистості (психічні процеси, стани, властивості, характер); соціально-генетичний аспект особистості (задатки, здібності, досвід людини).

Поняття потреби як джерела активності особистості. Класифікації потреб: за походженням (природні, культурні); за предметом (матеріальні, духовні). Проблема походження та співвідношення потреб. «Піраміда потреб» за А. Маслоу.

Поняття мотиву та мотивації. Неусвідомлювані мотиви: установка, потяг. Види установок та їх прояви.

Усвідомлювані мотиви: інтерес, переконання, прагнення. Сутність, характеристики та види інтересів. Структура та види переконань. Сутність та види прагнень.

Поняття про спрямованість особистості. Види спрямованостей особистості: спрямованість на себе, спрямованість на справу, спрямованість на спілкування. Поняття про самосвідомість особистості, етапи її формування, структура і функції. «Я-концепція» та її компоненти: когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий. Самооцінка – центральний компонент «Я-концепції»: за рівнем (висока, середня, низька); за співвіднесенням з реальними успіхами (адекватна, неадекватна); за особливістю функціонування (конфліктна, безконфліктна).

Рівень домагань. Самоповага.

Структура «Я-концепції»: когнітивний, емоційно-оціночний, поведінковий аспекти. Співвідношення понять «Я-концепція» та «Я-образ». Види «Я-образів», їх сутність, прояви та значення в розвитку особистості.

Самооцінка особистості. Класифікації самооцінки: за рівнем (висока, середня, низька); за співвідношенням з реальними успіхами (адекватна, неадекватна); за будовою (конфліктна, безконфліктна). Рівень домагань. Значення самооцінки і рівня домагань для розвитку особистості. Самоповага, її сутність та зв'язок з рівнем домагань.

Поняття про психологічний захист особистості. Механізми психологічного захисту особистості: сублімація, раціоналізація, витіснення, проекція, заперечення, ізоляція, заміщення.

Формування та розвиток особистості. Шляхи, умови, фактори особистісного зростання. Особистість як суб'єкт і об'єкт навчання, виховання і самотворення.

Тема 2.2. Емоційно-вольові властивості особистості

Поняття про емоції і почуття. Значення емоцій і почуттів у життєдіяльності людини. Визначення емоцій і почуттів, спільне і відмінне між ними. Основні функції емоцій і почуттів: сигнальна, оціночна, регуляторна. Фізіологічні основи емоцій. Роль другої сигнальної системи у формуванні емоцій.

Види емоцій: прості і складні, вроджені і набуті. Емоційні стани (страх, тривога, сором, гнів, роздратування, радість та ін.) Форми переживання почуттів: настрій, афект, стрес, фрустрація, пристрасть. Поняття про афект. Характеристика стресу. Види психологічного стресу: за часовими характеристиками (короткочасний, тривалий); за змістом (емоційний, інтелектуальний) Основні фази стресу: тривоги, резистентності, виснаженості. Настрої, їх особливості. Емоції та почуття як основні форми переживання, їх сутність.

Емоційні властивості особистості (емоційна стійкість, запальність, емоційна чуйність, вразливість, емоційна глибина, емоційна ригідність, лабільність емоцій, емоційна експресивність, емоційність тощо), їх прояви та формування.

Поняття про волю. Ознаки вольової поведінки. Функції волі (спонукальна і гальмівна; спрямовуюча і регулююча). Мимовільні та довільні дії. Особливості довільних рухів і дій. Прості та складні довільні дії. Характеристика вольового акту. Структура вольового акту: 1) виникнення спонукання та попередня постановка мети; 2) стадія обмірковування та боротьба мотивів; 3) прийняття рішення; 4) виконання. «Боротьба мотивів» у вольовому акті. Зв'язок волі та почуттів.

Фізіологічні основи волі. Роль другої сигнальної системи у формуванні вольових дій. Значення потреб, емоцій, інтересів і світогляду при формуванні вольових дій. Розлади волі: апраксія і абулія.

Воля як вища психічна функція. Вольова регуляція поведінки: внутрішня і зовнішня. Внутрішній (інтернальний) та зовнішній (екстернальний) локус контролю. Критерії вольової поведінки.

Роль потягів і бажань у формуванні мотивів та мети діяльності. Зміст, мета та

характер вольових дій. Боротьба мотивів і виконання прийнятого рішення.

Основні властивості волі: цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, витримка, самостійність. Самоконтроль і закономірності формування вольових дій у дитини. Роль свідомої дисципліни у формуванні волі.

Класифікація вольових якостей особистості: первинні: (базальні) – сила волі, енергійність, наполегливість, витримка, сміливість тощо; вторинні (характерологічні) – хоробрість, рішучість, впевненість в собі, самовладання та ін.; третинні (морально-ціннісні) – відповідальність, принциповість, обов'язковість, ініціативність, діловитість та ін.

Розвиток та виховання вольової активності людини: позитивні та негативні вольові якості.

Тема 2.3. Складні індивідуальні властивості особистості

Темперамент. Поняття про темперамент. Темперамент як складна інтегративна властивість особистості. Визначення темпераменту.

Історія розвитку вчення про темперамент. Вчення про темперамент Гіппократа-Галена. Типологія Е. Кречмера. Вчення І.П. Павлова про тип ВНД як фізіологічну основу темпераменту. Властивості нервової системи, досліджені Б.М. Тепловим, В.Д. Небиліциним, В.С. Мерліним.

Характеристика типів темпераменту за основними властивостями (сенситивність, активність, реактивність, пластичність та ригідність, екстравертованість та інтравертованість, темп реакції, емоційна збудливість та виразність). Роль темпераменту в праці та навчанні. Темперамент і проблеми виховання. Вимоги діяльності та тип темпераменту.

Характер. Визначення характеру. Характер як прижиттєве утворення. Природні і соціальні передумови формування характеру. Фізіологічна основа характеру.

Структура характеру як закономірна залежність між спрямованістю, переконаннями, розумовими рисами, волею, емоціями, темпераментом. Прояв характеру через діяльність, ставлення до інших людей, інтереси, емоційність, волю. Мотиваційні та інструментальні риси особистості.

Теоретичні та експериментальні підходи до дослідження характеру. Структура характеру. Провідні риси характеру (емоційно-вольові, когнітивно-пізнавальні (інтелектуальні), морально-ціннісні; мотиваційні). Типологія характеру як центральна проблема експериментальних досліджень і теоретичних пошуків.

Поняття про акцентуацію характеру. Класифікація: за тілесною конституцією людини Е.Кречмера (атлетичний, пікнічний, астенічний); типологія соціальних характерів Е.Фромма; підліткові акцентуації А.Є.Лічко (гіпертимний, циклоїдний, лабільний, астеноневротичний, сензитивний, психастенічний, шизоїдний, епілептоїдний, істероїдний, нестійкий, конформний); за характером манери спілкування К.Леонгарда (гіпертимний, дистимний, циклоїдний, збудливий, застрягаючий, педантичний, тривожний, емотивний, демонстративний, екзальтований, екстравертований, інтровертований).

Особливості формування характеру в дитячому віці. Роль взаємодії дитини та дорослого у формуванні характеру. Особливості формування характеру в дошкільному та шкільному віці. Трансформація характеру протягом життя.

Самовиховання. Роль праці у формуванні характеру.

Здібності. Поняття про здібності. Природні і соціальні передумови здібностей. Визначення здібностей за Б.М. Тепловим.

Показники здібностей. Проблема якісних та кількісних показників здібностей.

Структура здібностей. Теоретичні та практичні здібності. Загальні та спеціальні здібності. Рівні розвитку здібностей: репродуктивні здібності, творчі здібності, талант, геніальність.

Проблема походження здібностей. Роль особливостей виховання для розвитку здібностей. Біосоціальна природа здібностей людини. Природжені задатки та генотип. Розвиток задатків як соціально обумовлений процес. Обдарованість. Компенсація здібностей.

Формування та розвиток здібностей. Основні етапи розвитку здібностей. Роль гри у формуванні здібностей. Особливості сімейного виховання і розвиток здібностей. Умови макросередовища та розвиток здібностей.

Тема 2.4. Діяльність, поведінка та спілкування особистості

Діяльність та активність. Поняття про діяльність як прояв фізичної і психічної активності, що керується усвідомленою метою. Основні відмінні риси діяльності особистості. Діяльність як фактор розвитку індивіда і становлення людської особистості та індивідуальності. Соціально-психологічний аспект діяльності. Діяльність як психофізіологічний процес: психічні процеси та досвід людини (знання, уміння, навички, звички).

Структура діяльності: потреба, мотив, задача, дія (операція), результат, контроль і оцінка. Внутрішні і зовнішні компоненти діяльності. Інтеріоризація та екстеріоризація.

Види дій: зовнішні, внутрішні; дії цілевстановлення, орієнтувальні дії, виконавчі, контролюючі, оцінювальні. Компоненти дій (центральный, сенсорний, моторний) та їх функції. Інтеріоризація та екстеріоризація психічних дій у діяльності людини.

Освоєння діяльності. Сутність навичок і вмінь. Класифікація навичок і вмінь: рухові, інтелектуальні, сенсорні, змішані. Етапи формування навичок (ознайомлювальний, аналітичний, синтетичний, автоматизації).

Поняття про звички. Види звичок: за походженням (культурні, гігієнічні); за характером діяльності (емоційні, фізичні); за впливом на організм (корисні, шкідливі). Особливості формування звичок та їх роль в життєдіяльності людини.

Основні види діяльності: спілкування, гра, учіння, праця. Ігрова діяльність, її психологічні особливості. Предметна та сюжетно-рольова гра. Роль гри в розвитку дитини. Спілкування як діяльність. Учіння (навчальна діяльність) як різновид діяльності. Психологічні компоненти трудової діяльності.

Поняття про поведінку. Особливості поведінки людини. Вчинок – як структурна одиниця поведінки людини. Структура та види вчинків.

Спілкування. Визначення спілкування та його значення в житті людини.

Потреба у спілкуванні як одна з найпотужніших потреб особистості.

Взаємозв'язок спілкування та діяльності. Функції спілкування. Основні

характеристики та види спілкування: залежно від контингенту учасників (міжособистісне, особистісно-групове, міжгрупове); за мірою опосередкованості (безпосереднє, опосередковане); за особистісною значущістю (особистісне, фактичне); за тривалістю (короткочасне, тривале); за результатом (ефективне, неефективне); за засобами спілкування (вербальне, невербальне). Стратегії та стилі спілкування. Структура спілкування: комунікативна, інтерактивна та перцептивна сторони.

Обмін інформацією в комунікативному процесі. Поняття комунікації. Прямий та непрямий (опосередкований) способи подання інформації. Передумови ефективності способів: готовність аудиторії сприйняти аргументацію та схильність аудиторії до схвалення інформації без роздумів. Складові комунікативного акту: комунікатор, зміст повідомлення, канал передачі інформації, аудиторія. Вербальні та невербальні засоби комунікації. Спілкування та мовлення. Мова і мовлення. Фізіологічні основи мовлення. Основні види мовленнєвої діяльності. Усне (монолог, діалог і афективне мовлення) та письмове мовлення, їх характеристика. Невербальні засоби комунікації (кінесика, екстралінгвістика, проксемика, такесика, тощо)

Зміст повідомлення. Канал передачі інформації. Ефективність особистого контакту з комунікатором та засобів масової інформації. Адресат повідомлення (аудиторія). Специфіка аудиторії. Реакція на зміст повідомлення.

Спілкування як взаємодія людей. Структура міжособистісної взаємодії. Поведінка та міжособистісна взаємодія. Поняття соціальної ролі, види соціальних ролей (офіційні, міжособистісні, внутрішньо групові). «Рольове віяло» особистості та рольовий конфлікт. Роль і рольові очікування в процесі спілкування. Поняття про транзакцію. Транзактні ролі за Е. Берном, їх психологічна характеристика та прояв в поведінці конкретної особистості. Такт і безтактовність з позиції міжособистісної взаємодії. Соціальний ритуал. Ділова взаємодія. Особливості взаємодії в діловому середовищі.

Феномен впливу особистості. Типи впливу. Стратегії та тактики впливу й маніпулювання.

Спілкування як розуміння людьми один одного. Поняття соціальної перцепції та перцептивних механізмів. Ідентифікація, рефлексія, емпатія, децентрація, каузальна атрибуція, «ефект ореолу», стереотипізація їх аналіз. Поняття про каузальну атрибуцію, як приписування причин.

3. Психологія груп та особистості в групі

Тема 3.1. Психологія груп.

Проблема групи в соціальній психології. Поняття соціальної групи. Група як суб'єкт діяльності Основні характеристики групи: склад групи, структура, групові процеси, рівень розвитку групи.

Загальна класифікація груп: за безпосередністю взаємозв'язків (умовні, реальні); за кількісними ознаками (великі, малі); за спільністю діяльності (групи з індивідуально-груповою та взаємопов'язаною груповою діяльністю); за рівнем розвитку (дифузні групи, асоціації, корпорації, колективи). Поняття рівня розвитку групи. Теорія діяльнісного опосередкування міжособистісних

стосунків в групі. Характеристика груп різного рівня розвитку. Колектив як група. Стадії та рівні розвитку колективу.

Поняття великої групи. Загальна характеристика великих соціальних груп. Класифікація великих соціальних груп: за характером зв'язку (соціальні класи, етноси, партії, громадські, професійні об'єднання та ін.); за тривалістю існування (тривалі (класи, нації), менш тривалі (мітинги, натовп тощо)); за характером організованості (стихійні (натовп, публіка тощо), організовані свідомо (асоціації, партії тощо); за доступністю вступу до групи (закриті, відкриті); за керованістю (керовані, некеровані). Класифікації великих груп. Формальні та неформальні групи. Організовані та неорганізовані. Референтні групи та групи членства.

Великі соціальні групи. Поняття та види великих соціальних груп Структура психології великої соціальної групи. Методи дослідження психології великих соціальних груп.

Психологічні особливості етнічних груп. Поняття "національний характер" та "національний менталітет". Проблеми психології патріотизму, етноцентризму, націоналізму, ксенофобії. Психологічні особливості українського національного характеру та менталітету.

Стихійні групи та масові рухи. Види стихійних груп. Психологічні механізми натовпу. Механізми функціонування натовпу: зараження, копіювання, наслідування.

Мала група в соціальній психології: поняття, межі, класифікації. Особливості дослідження малих груп. Класифікація малих груп: за опосередкованістю/безпосередністю контактів (первинні і вторинні); за суспільним статусом (формальні, неформальні); за значущістю (референтні, групи членства). Психологічні параметри малої групи. Залежність ефективності групи від її величини. Класифікація малих груп: первинні та вторинні групи, формальні та неформальні групи, групи членства та референтні групи, групи за рівнем розвитку: дифузна група, про соціальна та асоціальна асоціації, корпорація, колектив.

Психологічна структура та динамічні процеси в групі. Загальна характеристика процесів диференціації та інтеграції в малій групі. Створення малої групи. Згуртованість групи як ціннісно-орієнтаційна єдність.

Формальна та неформальна структура групи. Задоволеність участю у групі. Згуртованість групи. Індекс групової згуртованості. Статус у групі. Відповідність ролей груповим очікуванням. Конфлікт та його наслідки. Психологічний клімат групи та його складові. Ефективність групової діяльності. Процес прийняття групового рішення. Психологічна сумісність та самопочуття.

Авторитет, його сутність та походження. Офіційний та неофіційний авторитет.

Лідерство в групах. Ситуативна теорія лідерства. Системна теорія лідерства (керівництва). Підходи до керівництва. Імовірнісна модель ефективності керівництва за Ф.Фідлером. Стилі керівництва (автократичний, авторитарний, ліберальний, демократичний, потуральник, непослідовний). Чинники, що визначають стиль керівництва.

Психологічні особливості роботи педагога з учнівськими групами. Психологічні аспекти організації спільної навчальної діяльності. Неформальні учнівські групи, їх особливості залежно від віку дитини.

Родина як мала соціальна група. Функції родини: виховна; господарсько-побутова, економічна, первинного контролю, духовного спілкування; соціально-статусна, емоційна. Сімейні ролі. Стисла історія розвитку сімейних відносин. Психологічний клімат сім'ї. Задоволеність шлюбом та її чинники для чоловіків та жінок. Проблема психологічної сумісності в шлюбі. Сексуальна гармонія. Порушення сімейних відносин. Стилі сімейного виховання та стосунки між поколіннями в сім'ї.

Тема 3.2. Особистість в групі. Міжособистісні стосунки.

Феномен групового тиску. Поняття конформізму, його сутність як соціально-психологічного феномену. Різновиди конформізму: поступливість та схвалення. Конформізм зовнішній та внутрішній. Класичні експерименти з дослідження конформізму (М. Шеріф, С. Аш). Підкорення, як різновид конформізму, експерименти С. Мілграма. Умови прояву конформності. Проблема альтернативи конформній поведінці у західній та вітчизняній соціальній психології. Нонконформізм. Вплив меншості.

Соціальна фасилітація. Ефект присутності інших. Психологічні причини соціального збудження: боязнь оцінки, розпорошення уваги, факт присутності спостерігача.

Соціальні лінощі. Індивідуальні зусилля та групова робота. Вплив неординарної мети на ефективність групової діяльності.

Деіндивідуалізація. Поняття та соціальні обставини виникнення. Чисельність групи. Фізична анонімність. Збуджуючі та відволікаючі заняття. Послаблене самоусвідомлення.

Групова поляризація. Поняття групової поляризації. Групова поляризація в реальному житті: в навчальних закладах, спільнотах та екстремістських групах, інтернет-групах. Теорії групової поляризації: інформаційний та нормативний вплив. Проблеми міжособистісних стосунків. Міжособистісна атракція. Поняття атракції. Чинники атракції.

Поняття про соціалізацію. Фактори соціалізації: мегафактори; мезафактори; мікрофактори; механізми їх дії. Сутність соціалізації. Етапи соціалізації: первинна, вторинна. Входження зрілої особистості у групу (адаптація, індивідуалізація, інтеграція).

Тема 3.3. Агресія та конфлікти

Загальна психологічна характеристика агресії. Теорії агресії: теорія інстинктивної агресії, агресія – реакція на фрустрацію, агресія як набута соціальна навичка.

Поширеність агресії та її види. Фізична та вербальна (словесна) агресія. Ворожа агресія (скерована на заподіяння шкоди) та інструментальна (як засіб досягнення мети).

Аналіз причин людської агресії. Теорія інстинктивної агресії (З.Фрейд та

К.Лоренц) та еволюційна психологія. Біологічні теорії (особливість діяльності нервових центрів мозку, генетичні та біохімічні чинники). Психологічні теорії агресії. Класична теорія «фрустрації – агресії» (Дж. Доллард та Н. Міллер). Концепція заміщеної агресії (Л. Берковіц). Агресія як навичка досягання мети. Теорія соціального наuczіння агресії. Вплив сім'ї та середовища на агресивність дітей. Ситуативні чинники, що провокують на агресивні дії (біль, атакуюча поведінка, спека, тіснява). Посилення діяльності ЗМІ на прищеплення зразків просоціальної поведінки. Психотерапевтичні методи (катарсис) послаблення агресії. Підхід, заснований на соціальному наuczінні.

Поняття альтруїзму як просоціальної поведінки та конструктивної взаємодії. Причини, завдяки яким ми надаємо допомогу. Обґрунтування альтруїзму з позицій теорії соціального обміну. Альтруїзм та соціальні норми. Емпатія як джерело справжнього альтруїзму. Поняття взаємодії та підходи до вивчення альтруїзму.

Соціологічний та еволюційний підходи до пояснення альтруїзму. Соціологічний підхід: соціальні норми, що мотивують альтруїзм. Норми взаємності. Норми соціальної відповідальності. Еволюційний підхід до пояснення альтруїзму.

Поняття конфлікту в психології. Внутрішньо-особистісний та соціально-психологічний конфлікт. Психологічна сутність соціально-психологічного конфлікту, його структура. Класифікація конфліктів: за способом розв'язання (наси́льницькі, ненаси́льницькі); за сферою прояву (політичні, соціальні, економічні, організаційні); за спрямованістю впливу (вертикальні, горизонтальні); за ступенем виразності (відкриті, приховані); за кількістю учасників (внутрішньо-особистісні, міжособистісні, міжгрупові); за потребами (когнітивні, конфлікти інтересів).

Методи дослідження конфлікту. Динаміка конфлікту. Причини виникнення міжособистісних конфліктів. Негативні та позитивні функції конфлікту. Конструктивні та деструктивні конфлікти.

Шляхи конструктивного розв'язання конфліктів. Типові стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях за У. Томасом та Р. Кіллменом: співробітництво, протистояння, компроміс, поступка, уникнення. Їх психологічна характеристика та доцільність використання.

Об'єктивні умови, що сприяють профілактиці деструктивних конфліктів. Засоби попередження передконфліктних ситуацій. Оцінка взаємовідносин в групі та виявлення прихованих конфліктів. Засоби впливу «третьої особи» на конфлікт. Шляхи розв'язання конфліктів в учнівському та педагогічному колективах.

4. Пізнавальна діяльність людини

Тема 4.1. Увага.

Поняття про увагу. Увага як психологічний феномен. Функції уваги. Увага та свідомість.

Природа уваги в теоріях та концепціях: моторна теорія уваги Т. Рібо; теорія установки Н.Д. Узнадзе; теоретична концепція П.Я. Гальперіна; вчення про осередок оптимального збудження І.М. Сеченова, І.П. Павлова; теорія

домінанти А.А. Ухтомського; нейропсихофізіологічна (роль неспецифічних систем мозку та спеціалізованих нейронів у виникненні уваги) теорія.

Види уваги: за особливостями об'єктів (чуттєва, інтелектуальна, моторна); за формою організації уваги (колективна, групова, індивідуальна); за характером цільового спрямування та за рівнем вольових зусиль (мимовільна, довільна, післядовільна). Мимовільна увага та фактори, які її зумовлюють. Особливості довільної уваги. Післядовільна увага.

Властивості уваги: спрямованість, зосередженість, стійкість, тривалість, концентрація, інтенсивність, коливання (флуктуація), розподіл, переключення, обсяг, широта, активність. Неуважність, її причини. Уявна та справжня неуважність.

Розвиток уваги у дітей, боротьба з неуважністю та відволіканням. Основні критерії розвинутої уваги. Чинники розвитку уваги за Л.С. Виготським. Основні шляхи управління та формування уваги.

Тема 4.2. Відчуття та сприймання.

Поняття про відчуття. Життєве значення відчуттів: відчуття як первинна форма орієнтування організму в довкіллі. Фізіологічна основа відчуттів: органи чуття, аналізатори, рецептори. Будова аналізатора за І.П. Павловим (периферійний, провідниковий, мозковий відділи). Адекватні і неадекватні подразники.

Класифікація відчуттів: залежно від аналізаторів (зорові, слухові, вібраційні, нюхові, смакові, шкіряні, органічні, статичні, кінестизичні); за розташуванням рецепторів (екстероцептивні, інтероцептивні, пропріоцептивні); залежно від адекватності подразників аналізатору (адекватні, неадекватні); за наявністю або відсутністю безпосереднього контакту рецептора з подразником, який викликає відчуття (контактні, дистантні).

Основні властивості відчуттів: якість, інтенсивність, локалізованість, тривалість; їх особливості.

Загальні закономірності відчуттів: пороги чутливості, адаптація, взаємодія, сенсibiliзація, контраст, синтезія; їх характеристика.

Поняття про сприймання. Значення сприймання в життєдіяльності людини. Відмінність сприймання від відчуття. Специфіка сприймання людиною. Фізіологічна основа сприймання. Взаємозв'язки аналізаторів у процесі сприймань. Роль моторних компонентів у сприйманні. Сприймання як дія.

Загальні властивості та індивідуальні особливості сприймань (предметність, цілісність, структурність, контактність, осмисленість, категоріальність, вибірковість, аперцепція, динамічний стереотип, установка). Ілюзії, галюцинації та їх причини.

Класифікація і види сприймань: за провідним аналізатором (зорові, слухові, нюхові, смакові, дотикові, статичні, кінестетичні); за формами існування матерії (простору, руху, часу). Індивідуальні особливості сприймання. Особливості сприймання людиною часу, простору, руху.

Мимовільне та довільне сприймання. Спостереження як форма довільного сприймання. Перехід сприймання в спостереження. Сутність спостереження. Спостережливість, її визначення.

Тема 4.3. Пам'ять.

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в житті та діяльності людини, у навчанні, вихованні, спілкуванні з людьми. Зв'язок пам'яті людини з її здібностями та діяльністю.

Теорії пам'яті в психології. Фізіологічна, фізична та біохімічна теорії пам'яті. Асоціативна теорія пам'яті. Поняття про асоціації та їх основні види. Гештальт-теорія пам'яті. Смыслова концепція пам'яті А. Біне та К. Бюллера. Психоаналітична теорія пам'яті. Діяльнісна теорія пам'яті (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, П.І. Зінченко, П. Жане, А.О. Смирнов).

Основні види пам'яті. Класифікація окремих видів пам'яті: за змістом матеріалу (рухова, емоційна, образна, словесно-логічна); за характером мети діяльності (мимовільна, довільна); за тривалістю закріплення та збереження матеріалу (оперативна, короткочасна, довгострокова), за характером асоціацій (логічна та механічна).

Рухові, емоційні, образні, словесно-логічні види пам'яті, їх сутність. Короткочасна, довгострокова та оперативна види пам'яті, їх особливості. Характеристика довільної та мимовільної пам'яті.

Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, забування, відтворення. Основні види запам'ятовування: довільне та мимовільне, логічне та механічне. Метод повторення. Цілісний, частковий і комбінований способи запам'ятовування. Умови ефективного запам'ятовування. Відтворювання як процес пам'яті. Види відтворювання. Пригадування. Впізнавання та власне відтворювання, їх відмінність. Забування як процес пам'яті, його сутність. Умови збереження. Закон забування Еббінгауза. Явище ремінісценції. Характеристика ретро- та проактивного гальмування.

Швидкість, точність, міцність і готовність як індивідуальні відмінності в процесах пам'яті, їх характеристика. Індивідуальні особливості і типи пам'яті. Типи пам'яті: зорова, слухова та рухова, їх сутність. Змішані типи пам'яті. Залежність типу пам'яті від типу ВНД та особливостей виховання.

Процеси і закономірності пам'яті: запам'ятовування (мимовільне – довільне, механічне – логічне, оперативне). Заучування і прийоми його організації. Умови ефективності запам'ятовування. Відтворення (мимовільне – довільне, впізнавання, пригадування, спогади). Збереження і забування. Ремінісценція. Ретроактивне і проактивне гальмування.

Тема 4.4. Мислення.

Поняття про мислення як вищій пізнавальний процес. Основні характеристики мислення. Взаємозв'язок мислення та мови. Соціальна природа мислення. Фізіологічні основи мислення. Функції мислення. Проблема «мислення тварин». Зв'язок мислення з мовою, мовленням та чуттєвим пізнанням людини. Коротка історія розвитку психології мислення.

Функціонально-операційна сторона мислення. Операції мислення (порівняння, аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, конкретизація, класифікація, систематизація).

Логічні форми мислення як продукти мисленнєвого процесу: поняття (родові і видові; загальні, збірні та одиничні; конкретні та абстрактні; категорії, зміст та об'єм поняття; визначення); судження (поодинокі, часткові, загальні; про існування чи неіснування певних об'єктів; про властивості об'єктів; про відношення об'єктів; прості і складні; стверджувальні і заперечні; тотожно істинні і тотожно хибні; здійсненні і нездійсненні); умовисновки (індуктивні і дедуктивні; міркування, силогізм, висновок, аналогія);

Мислення, як діяльність: процес розв'язання задач.

Класифікація та види мислення: за змістом (наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне); залежно від змісту задач, у розв'язання яких воно включається (технічне, наукове, художнє); за характером завдань (практичне, теоретичне); за усвідомленістю перебігу мислення (дискурсивне та інтуїтивне); за ступенем новизни і оригінальності (репродуктивне і продуктивне); за співвідношенням з дійсністю (реалістичне, аутистичне).

Індивідуальні відмінності у мисленні людини (глибина – поверховість, послідовність – непослідовність, самостійність – несамостійність, критичність – некритичність, гнучкість – негнучкість, швидкість – повільність).

Проблемна ситуація та задача. Поняття про проблемну ситуацію. Етапи вирішення складних розумових задач.

Основні етапи формування мислення. Філогенетичні та онтогенетичні аспекти розвитку мислення.

Тема 4.5. Уява.

Поняття про уяву як вищий пізнавальний процес Основні відмінності уяви від образів пам'яті та сприйняття. Роль уяви в житті людини. Основні функції уяви: функція пізнання дійсності, функція регулювання емоційних станів, функція довільної регуляції пізнавальних процесів, функція формування внутрішнього плану майбутньої діяльності.

Фізіологічні основи уяви. Класифікація видів уяви: у зв'язку із наявністю мети та ступенем контролю (мимовільна, довільна); у зв'язку з діяльністю (активна-пасивна); за змістом діяльності (художня, наукова, творча тощо); за ступенем новизни (репродуктивна, творча); за зв'язком з дійсністю (реалістична, фантастична).

Аналітико-синтетичний характер уяви. Основні форми синтезування образів уяви: аглютинація, гіперболізація, підкреслення, схематизація, типізація; їх характеристика. Індивідуальні особливості уяви: змістовність, широта, сила, яскравість, швидкість, дієвість, реалістичність, перевага тих чи інших видів уявлень; їх розвиток. Відмінність між людьми за ступенем розвитку уяви та за типом уявлень, якими вони оперують. Характеристика ступеня розвитку уяви. Індивідуальний характер розвитку уяви. Загальне уявлення про творчість. Креативність.

5. Етапи та чинники розвитку особистості в онтогенезі

Тема 5.1. Закономірності психічного розвитку та формування особистості.

Питання про співвідношення біологічного і соціального впливу на психічний

розвиток та формування особистості. Аналіз проблеми психічного розвитку. Концепція рекапітуляції: нормативний підхід до вивчення психіки. Теорія 3-х ступенів розвитку К. Бюлера. Біхевіоризм. Теорії конвергенції двох факторів розвитку. Психоаналітична теорія дитячого розвитку З. Фрейда. Теорія розвитку особистості Е. Еріксона. Концепція Ж. Піаже щодо інтелектуального розвитку дитини.

Розвиток людини як процес оволодіння соціально-історичним досвідом. Історико-культурна теорія розвитку вищих психічних функцій Л.С. Виготського про джерело психічного розвитку, рушійні сили та фактори розвитку. Основні закони психічного розвитку дитини. Нерівномірність, стійкість-пластичність, дивергентність-конвергентність, компенсаторні можливості, сензитивність психічного розвитку. Поняття про сензитивні періоди. Проблема співвідношення процесу розвитку і навчання. Поняття про рівень актуального розвитку та «зону найближчого розвитку».

Поняття вікового періоду. Критерії психічного розвитку; соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, вікові новоутворення, кризи розвитку. Вікова періодизація психічного розвитку дитини. Механізм зміни вікових періодів. Загальна характеристика вікових періодів.

Тема 5.2. Психічний розвиток дитини від народження до школи

Сучасні психології про важливість пренатального періоду у розвитку дитини. Фізіологічний розвиток дитини у пренатальний період. Народження як новий якісний етап життя. Період новонародженості. Передумови психічного розвитку новонародженого. Безумовні рефлексі та їх значення для розвитку дитини. Суть «кризи новонародженості». Критерії завершення періоду новонародженості. «Комплекс поживлення».

Соціальний та емоційний розвиток дитини першого року життя. Соціальна ситуація розвитку «мати-дитина», провідний вид діяльності – безпосередньо-емоційне спілкування. Розвиток орієнтації в оточуючому середовищі. Сприймання як провідна функція пізнання. Формування способів спілкування з дорослими на 1-му році життя. Почуття довіри до людей. Розвиток рухів. Акт хватання. Повзання. Маніпулювання. Прямоходіння.

Психологічні особливості розвитку дитини від 1 до 3 років. Виникнення нової соціальної ситуації розвитку: «дитина-предмет-дорослий». Розвиток предметної гри від маніпулювання предметами до їх функціонального використання за призначенням. Раннє дитинство – сензитивний період у розвитку мови. Розумовий розвиток дитини: розвиток сприймання і утворення уявлень про властивості предметів, наочно-дійове мислення, формування узагальнень, виникнення знакової функції свідомості. Передумови формування особистості. Криза 3-х років життя її причини, прояви та шляхи подолання.

Сюжетно-рольова гра та її психологічна характеристика. Провідна роль сюжетно-рольової гри в психічному розвитку. Вплив гри на емоційну та волюву сферу. Виникнення ієрархії мотивів.

Розвиток пізнавальних процесів: формування наочно-образного мислення, передумови виникнення довільної уваги та довільних форм запам'ятовування,

розвиток уяви. Пізнавальна та афективна уява.

Формування внутрішньої особистої самооцінки як результат розвитку самосвідомості, етичних уявлень, моральних почуттів.

Проблема психологічної готовності до навчання в школі. Компоненти психологічної готовності: особистісна, інтелектуальна, соціально-психологічна.

Тема 5.3. Психологія молодшого школяра

Психічний розвиток і формування особистості молодшого школяра. Проблема зміни місця дитини в системі суспільних відносин. Характеристика основних показників готовності дитини до школи. Соціальна ситуація розвитку дитини, що вступила до школи. Навчання та виховання в школі як основна умова психічного розвитку молодших школярів. Проблеми адаптації першокласників до навчання в школі. Місце школяра в сім'ї. Роль та авторитет вчителя початкових класів. Молодший школяр та однокласники.

Шестирічні діти в умовах школи. Діяльність у молодшому шкільному віці. Зміна об'єктивних умов (соціальної ситуації) психічного розвитку з приходом дитини до школи.

Спілкування з батьками та іншими дорослими. Вплив стилю роботи вчителя на розвиток спілкування дітей. Спілкування і мова в школі. Соціальна життя молодшого школяра. Роль особистості вчителя у навчанні та вихованні молодшого школяра. Необхідність єдності педагогічних впливів сім'ї і школи. Особливості спілкування з однолітками.

Розумовий розвиток молодшого школяра. Особливості формування інтелектуальних процесів в умовах вирішення навчальних і практичних завдань. Зміст навчання як джерело розумового розвитку в молодшому шкільному віці.

Вікові особливості та можливості засвоєння знань. Проблема інтелектуалізації психічних процесів. Пам'ять молодшого школяра, шляхи підвищення її ефективності. Особливості уваги, пам'яті, мислення, уяви.

Навчання як провідний вид діяльності, що визначає психічний розвиток молодших школярів. Центральні новоутворення свідомості, які виникають в молодшому шкільному віці (рефлексія, внутрішній план дій, довільність психічних процесів). Особливості навчальної мотивації молодших школярів. Формування системи відносин до школи, вчителя, навчальних обов'язків. Засвоєння моральних норм і правил поведінки.

Зміна ставлення до навчання протягом молодшого шкільного віку. Вплив стилю спілкування на формування ставлення до школи, однолітків, вчителя. Проблема оцінки.

Вплив інтересу до змісту навчальної діяльності молодшого школяра на його розвиток. Гра і інші види діяльності в молодшому шкільному віці.

Формування особистості молодшого школяра. Особливості розвитку самосвідомості. Соціальний простір у самосвідомості дитини молодшого шкільного віку. Розвиток вищих почуттів. Особливості волі. Формування соціальної активності молодшого школяра. Значення формування основ екологічної свідомості. Індивідуальні відмінності в молодшому шкільному віці.

Тема 5.4. Психологія підлітка

Загальна характеристика соціальної ситуації розвитку у підлітковому віці та проблема «кризи підлітка». Фізіологічні та психологічні передумови перебудови у підлітковому віці. Підліткова криза та шляхи її подолання.

«Подвійна» соціальна ситуація в житті підлітка: ознаки «дитинства» та ознаки «дорослості». Підліток в сім'ї, школі і серед однолітків. Вікові періоди отрочтва.

Навчальна та інші діяльності в підлітковому віці. Стимули і мотиви навчання. Формування навчальних мотивів, їх стійкість. Розвиток пізнавальних потреб підлітка.

Розвиток моральних норм і правил поведінки. Ставлення до обов'язків школяра. Зміна ставлення до навчання протягом підліткового віку. Психологічні особливості трудової діяльності в підлітковому віці. Ігри в отрочтві. Підлітки та комп'ютер. Значущість та особливості віртуального спілкування в підлітковому віці.

Особливості спілкування підлітків з батьками та іншими дорослими. Спілкування з учителями в школі. Потреба в довірчому спілкуванні з дорослим. Потреба в автономізації від дорослих. Перебіг кризових, конфліктних явищ в спілкуванні з дорослими. Бажання наслідувати хибним взірцям «дорослості».

Спілкування з однолітками як потреба і значуща діяльність. Провідний вид діяльності та «почуття дорослості» як центральне новоутворення свідомості у підлітковому віці. Дружба. Потреба в розвитку мови як засобі спілкування. Автономна мова в підліткових групах. Особливості проведення часу. Пошук друга.

Розвиток вищих психічних функцій. Сенсорний розвиток. Розвиток мислення і прогнози майбутнього інтелектуального потенціалу. Розвиток уваги, пам'яті, уяви.

Розвиток особистості. Криза підліткового віку, ознаки кризи. Самосвідомість. Активізація процесу самопізнання. Домагання визнання у підлітків. Загострення потреби у визнанні. Особлива значимість в домаганні визнання власної унікальності. Специфіка статевої ідентифікації в підлітковому віці. Особливості ставлення підлітка до свого минулого, теперішнього і майбутнього. Підліткова суїцидальність.

Соціальний простір особистості підлітка. Ставлення підлітка до прав та обов'язків. Виховання сумління, почуття власної гідності – необхідна умова становлення особистості. Прояви акцентуацій характеру у підлітковому віці та значення їх своєчасного діагностування. Психологія агресивної поведінки підлітка.

Тема 5.5. Психологія ранньої юності

Юність як етап життєвого шляху людини. Поняття про ранню та зрілу юність. Соціальна ситуація розвитку у юнацтві. Особливості спілкування юнаків з дорослими. Зміна обставин життя: необхідність особистісного та професійного самовизначення. Особиста відповідальність за власний вибір. Внутрішня

позиція.

Проблема провідної діяльності у юнацькому віці. Навчальна, трудова та інші значущі діяльності. Розуміння необхідності навчання. Роль навчально-професійної діяльності в формуванні особистості. Пізнавальна сфера і творчість у юнацькому віці. Формування ціннісних орієнтацій.

Професійне самовизначення. Відповідальне ставлення до свого майбутнього при виборі професії. Розуміння необхідності трудової діяльності. Роль праці у формуванні особистості. Розуміння необхідності дисциплінованості в кожному виді діяльності. Психологічні особливості формування професійних інтересів, нахилів.

Значення спорту для розвитку особистості в юнацькому віці.

Військовий обов'язок і служба в армії.

Особливості спілкування зі старшими і з однолітками: загальні тенденції. Спілкування зі старшими. Типи спілкування. Особливості спілкування з однолітками. Потреба в спілкуванні з референтною групою.

Потреба та право молоді в автономізації від старших, види автономізації: поведінкова, емоційна, нормативна. Формування світогляду.

Потреба в освоєнні продуктивних прийомів спілкування і розвитку мови.

Розвиток потреби участі в суспільному житті, у формальних і неформальних організаціях. Спілкування як умова розвитку особистості юнака. Спілкування з однолітками протилежної статі. Динаміка вікових змін статевих функцій.

Проблеми статево-рольової ідентифікації у підлітковому та юнацькому віці.

Психологія сексуальних взаємодій. Психологічні особливості першого кохання.

Криза 17 років та шляхи її подолання (орієнтація на продовження освіти або на трудову діяльність). Ситуація вибору життєвого шляху. Формування ціннісних орієнтацій.

Розумовий розвиток і ціннісні орієнтації. Особливості пізнавальних процесів та формування індивідуального стилю пізнавальної діяльності у юнацькому віці.

Самосвідомість в юності. Усвідомлення себе як індивідуальності. Ствердження своєї унікальності.

Самопізнання і самооцінка. Самовиховання в юнацькому віці. Формування життєвої позиції та етичних переконань. Розвиток творчої активності як самовираження. Проблема соціальної активності. Вибір життєвих цілей та їх реалізація.

Питання з психології

1. Значення психологічних знань в професійній діяльності вчителя. Методи дослідження в сучасній психології.
2. Основні історичні етапи формування психології як науки. Галузі сучасної психології. Значення знань вікової психології для професійної діяльності майбутнього вчителя.
3. Поняття про відчуття, їх види і значення в житті. Пороги відчуттів і чутливість. Закономірності відчуттів.
4. Поняття про сприймання. Фізіологічні основи сприймання. Види сприймання. Властивості сприймання.
5. Прояви і функції уваги. Фізіологічні основи уваги. Види уваги і їх властивості. Неуважність.
6. Поняття про пам'ять. Роль пам'яті у житті людини. Процеси пам'яті.
7. Поняття про уяву. Види і функції уяви. Значення та роль уяви в житті людини.
8. Поняття про мислення. Види мислення і їх взаємозв'язок.
9. Поняття про особистість. Біологічна і соціально-історична обумовленість поняття «особистість».
10. Потреби людини. Біологічне та соціальне у потребах людини. Види потреб. Співвідношення потреб. «Піраміда потреб» А. Маслоу.
11. Поняття про діяльність в психології. Структура діяльності. Психологічна характеристика основних видів діяльності.
12. Здібності особистості, їх прояв. Якісні та кількісні характеристики здібностей. Здібності і задатки людини, їх взаємозв'язок.
13. Поняття про темперамент та його фізіологічні основи. Роль темпераменту в трудовій і навчальній діяльності.
14. Поняття про волю, її прояви і основні ознаки. Функції волі. Структура вольового акту. Вольові якості особистості та їх розвиток.
15. Поняття про почуття та емоції. Фізіологічні основи емоцій. Види та функції емоцій. Види почуттів.
16. Агресія і агресивність. Теорії агресії в психології. Види агресії та їх характеристика.
17. Лідерство та керівництво. Теорії лідерства. Стили керівництва. Фактори визначення стилю керівництва.
18. Основні характеристики та види спілкування. Вербальні та невербальні засоби спілкування.
19. Комунікативна компетентність особистості. Шляхи формування і корекції. Значення комунікативної компетентності в педагогічній діяльності майбутнього вчителя.
20. Вплив меншості на групу. Конформізм. Види конформізму.
21. Конфлікт як соціально-психологічне явище. Види конфлікту, їх характеристика.
22. Стратегії поведінки в конфліктах, їх характеристика.

23. Механізми вирішення конфліктних ситуацій. Технології розв'язання конфліктів.
24. Поняття про вищі психічні функції. Походження вищих психічних функцій (Л.С. Виготський).
25. Явище «кризи» у процесі психічного розвитку. Психологічні механізми, особливості перебігу та значення криз розвитку. Основні кризові періоди життя особистості.
26. Проблема співвідношення розвитку та навчання у психології.
27. Особливості розвитку дитини дошкільного віку: соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, центральні новоутворення свідомості.
28. Особливості розвитку молодшого школяра: психофізіологічні особливості, соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, центральні новоутворення свідомості.
29. Особливості розвитку особистості у підлітковому віці: психофізіологічні особливості, соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, центральні новоутворення свідомості.
30. Особливості розвитку особистості юнацького віку: психофізіологічні особливості, соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, центральні новоутворення свідомості.

Література з психології

Основна:

1. Даценко О. А. Основи соціальної психології: навчально-методичний посібник / О. А. Даценко. – Кривий Ріг, 2018. – 143 с. Режим доступу: http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3009/%d0%94%d0%b0%d1%86%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%9e_%d0%bd%d0%b0%d0%b2%d1%87.%d0%bc%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4.%d0%bf%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd..pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 172 с. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1wYjiSWhENz8in2ew_oMlFiKHHg45wKqq/vi
[ew](https://drive.google.com/file/d/1wYjiSWhENz8in2ew_oMlFiKHHg45wKqq/view)
3. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. К. : Ліра. 2020. 564 с. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1bUCjfM2P2REWBK5PTXrY6DG_3aO0q8UQ/view
4. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с. Режим доступу: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Osnovy-socpsych.pdf>
5. Петрінко В. С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с. Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31879>
6. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Суми : Університетська книга, 2019. 352 с. / [електронний ресурс] Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/29700/1/V_Polishchuk_WPP_IL.pdf

Додаткова:

1. Березовська Л. І. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник / Л. І. Березовська, О. С. Юрков. Мукачеве: МДУ, 2016. 201 с. Режим доступу: https://dut.edu.ua/uploads/1_1537_89047517.pdf
2. Васянович Г. П. Основи психології : навчальний посібник. К. : Педагогічна думка, 2012. 114 с. Режим доступу: [https://lib.iitta.gov.ua/9961/1/%D0%92%D0%B0%D1%81%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20\(2\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/9961/1/%D0%92%D0%B0%D1%81%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87%20(2).pdf)
3. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів / за ред. О. В. Скрипченка. К. : Каравела, 2007. 399 с. / [електронний ресурс] Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk743646.pdf>
4. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. К. : Центр учбової літератури, 2011. 111 с. / [електронний ресурс] Режим доступу:

<http://194.44.152.155/elib/local/r1.pdf>

5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с. / [електронний ресурс] Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Dutkevych_Tetiana/Dytiacha_psykholohiia.pdf
6. Максименко С. Д. Загальна психологія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2008. 271 с.
/ [електронний ресурс] Режим доступу: <https://subject.com.ua/pdf/354.pdf>
7. Москаленко В. В. Соціальна психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Центр учбової літератури, 2008. 687 с. / [електронний ресурс] Режим доступу:
https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/sotcialna_psihologija-Moskalenko.pdf?id=eeaca583-dece-4a52-a543-d6527cb34b6e
8. Москалець В. П. Загальна психологія: підручник. К. Ліра. 2020. 564 с.
Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk814182%20.pdf>
9. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. К.: Каравела, 2020. 418 с. Режим доступу: https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Prykhodko_Yurchenko_2020_PSYKHOL-SLOVNYK-DOVIDNYK_tytul_zmist.pdf
10. Психологія. Навчально-методичний посібник / для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності: 012 дошкільна освіта; спеціальності 013 початкова освіта; спеціальності 014 середня освіта: мова і література (англійська), спеціальності 014 середня освіта: біологія та здоров'я людини, спеціальності 014 середня освіта: географія (заочна форма навчання) / укладачі: С. О. Ніколаєнко, С. В. Пухно. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми : вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. – 200 с. / [електронний ресурс] Режим доступу: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9431/2/Psykholohiia_navchalno-metodychnyi.pdf
11. Токарева Н. М. Основи вікової психології : навчально-методичний посібник / Н. М. Токарева, А. В. Шамне. Кривий Ріг, 2013. 283 с. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1i8k3d87fTXS7fZZlpdhsFLX4AYtoE1xv/view>
12. Трофімов Ю. Л. Психологія : підручник / Ю. Л. Трофімов, В. В. Рибалка, П. А. Гончарук, М. І. Алексєєва, Т. С. Кириленко. К. : Либідь, 2011. 560 с. / [електронний ресурс] Режим доступу: <https://subj.ukr-lit.com/psixologiya-trofimov-yu-l/>

Структура екзаменаційного білету з психології

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Комплексний кваліфікаційний екзамен з англійської мови, методики навчання та психолого-педагогічних дисциплін
спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Психологія

Прізвище, ім'я, по-батькові

Курс IV

Завдання: позначте правильний варіант відповіді у тестах та дайте розгорнуту відповідь на 11 питань.

Загальна кількість балів: _____

Білет № 31

1. Що є предметом вивчення педагогічної психології?

- A. Загальні закономірності, особливості формування і розвитку механізмів психіки людини.
- B. Вікова динаміка психічного розвитку особистості.
- C. Особливості поведінки людей, обумовлені їх включенням в соціальні групи.
- D. Психологічні закономірності та механізми навчання, виховання і розвитку особистості.

2. Яке з положень характеризує поняття «психічне відображення»?

- A. Є точною копією оточуючого середовища.
- B. Відтворення ознак та структурних характеристик об'єктів середовища.
- C. Система реакцій людини на дію подразників.
- D. Особливості емоційного стану людини.

3. Що дозволяє з'ясувати «близнюковий метод» дослідження у віковій психології?

- A. Співвідношення розвитку пізнавальної та емоційної сфери.
- B. Механізми впливу навчання та виховання на психічний розвиток дитини.
- C. Співвідношення біологічних та соціальних факторів розвитку дитини.
- D. Особливості спілкування та розвитку близнюків.

4. Що є провідною діяльністю в молодшому шкільному віці?

- A. Сюжетно-рольова гра.
- B. Спілкування з дорослими.
- C. Навчання;
- D. Спілкування з однолітками.

- 5. Яка зона розвитку, відповідно теорії Л. С. Виготського, характеризується можливістю дитини самостійно вирішити завдання?**
- A. Актуального розвитку.
 - B. Найближчого розвитку.
 - C. Потенційного розвитку.
 - D. Стратегічного розвитку.
- 6. Яка діяльність забезпечує розвиток центральних новоутворень свідомості людини в певний період її життя?**
- A. Провідна діяльність.
 - B. Самостійна діяльність.
 - C. Соціальна діяльність.
 - D. Пізнавальна діяльність.
- 7. У якому визначенні представлені характеристики поняття «характер»?**
- A. Індивідуальне поєднання стійких психічних особливостей людини, що обумовлює типовий для конкретної особистості спосіб поведінки в певних життєвих умовах і обставинах.
 - B. Вроджена, генотипічно обумовлена особливість людини.
 - C. Прояв ставлення людини до явищ оточуючої дійсності і діяльності.
 - D. Сукупність стійких індивідуальних особливостей особистості, що характеризує динамічну і емоційну сторону її діяльності і поведінки.
- 8. Яке визначення правильно описує поняття «установка»?**
- A. Наслідок переконування особистості іншими людьми.
 - B. Неусвідомлена готовність до виконання певної діяльності та сприймання.
 - C. Процес цілеспрямованого впливу людей один на одного з психотерапевтичною метою.
 - D. Готовність людини до виконання складної діяльності.
- 9. Яка здатність характеризує можливість сприйняти іншу людину, проникнути у її внутрішній світ, прагнення відгукнутися на її проблеми?**
- A. Доброзичливість.
 - B. Емпатія.
 - C. Альтруїзм.
 - D. Навіюваність.

10. Який соціометричний статус у членів групи, які при проведенні дослідження за методикою «Соціометрія», не отримали виборів інших членів групи?

- A. Соціометричні лідери.
- B. Соціометричні фаворити.
- C. Соціометричні зірки.
- D. Ізольовані.

11. Дайте характеристику психологічних особливостей дитини першого року життя: соціальна ситуація розвитку, провідний вид діяльності, центральні новоутворення свідомості.

Затверджено на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від 28.08.2024 р.

Екзаменатор
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

С.В. Пухно

Технологія оцінювання результатів іспиту з психологічної складової

Виконання завдання з психології в структурі «Комплексного кваліфікаційного екзамену з англійської мови, методики навчання та психолого-педагогічних дисциплін» для студентів денної та заочної форм навчання пропонується у формі відповідей за білетами, що містять 10 тестових завдань та питання, що передбачає розгорнуту письмову відповідь.

Тестові завдання містять теоретичні питання з курсу навчальної дисципліни «Психологія», представлені у екзаменаційних білетах. У кожному білеті запропоновані 10 тестових питань і 4 варіанти відповідей, з яких студент обирає правильну, що оцінюється у 1 бал (у сумі – 10 балів) та одного питання, що передбачає розгорнуту письмову відповідь та окремо оцінюється у 15 балів. Загальна сума відповіді на всі завдання екзаменаційного білету з психології в структурі «Комплексного кваліфікаційного екзамену з англійської мови, методики навчання та психолого-педагогічних дисциплін» – 25 балів.

Критерії оцінювання відповіді студента на питання екзаменаційного білету, що передбачає розгорнуту письмову відповідь, окремо оцінюється у 15 балів :

- 15-14 балів передбачає наявність у відповіді студента базової наукової психологічної термінології; наявність у відповіді логічно-обґрунтованих висновків; повноцінне розкриття всіх складових питання; ілюстрування викладеної інформації за допомогою прикладів; компетентність студента у практичному значенні аналізованих складових питання та можливостей їх застосування у майбутній професійній діяльності представлена прикладами.
- 13-12 балів ставиться за умови наявності у відповіді студента базової наукової психологічної термінології; наявності у відповіді логічно-обґрунтованих висновків; представлено висвітлення найбільш суттєвих положень питання при неповноті відповіді або її переобтяженості зайвою інформацією; ілюстрування викладеної інформації за допомогою прикладів; компетентність студента у практичному значенні аналізованих складових питання та можливостей їх застосування у майбутній професійній діяльності представлена прикладами.
- 11-10 балів – питання оцінюється за умови наявності у відповіді студента базової наукової психологічної термінології; наявності у відповіді логічно-обґрунтованих висновків; представлено висвітлення лише найбільш суттєвих положень питання, неповнота відповіді; наявність незначних помилок у відповіді та перевага стандартних прикладів; компетентність студента у практичному значенні аналізованих складових питання та можливостей їх застосування у майбутній професійній діяльності представлена прикладами.
- 9-8 балів – питання оцінюється за умови наявності у відповіді студента базової наукової психологічної термінології; наявності у відповіді логічно-обґрунтованих висновків; представлено висвітлення

лише окремих найбільш суттєвих положень питання, неповнота відповіді; наявність системи незначних помилок у відповіді та перевага стандартних прикладів; компетентність студента у практичному значенні аналізованих складових питання та можливостей їх застосування у майбутній професійній діяльності представлена прикладами.

- 7-6 балів ставиться за умови того, що у відповіді студента не в повному обсязі представлена наукова психологічна термінологія є несуттєві помилки; наявність у відповіді логічно-обґрунтованих висновків на низькому рівні; представлено не всі структурні елементи відповіді; ілюстрування викладеної інформації представлено фрагментарно, за допомогою стандартних прикладів.
- 5-4 балів ставиться за умови того, що у відповіді студента не в повному обсязі представлена наукова психологічна термінологія, є низка помилок; представлено елементи відповіді, але схематично і неповно; ілюстрування викладеної інформації не представлено прикладами
- 3-1 бал – у відповіді студента наукова психологічна термінологія представлена зі значною кількістю суттєвих помилок; відсутність у відповіді логічно-обґрунтованих висновків; відповідь містить основні структурні елементи, але є нерозгорнутою; відсутнє представлення у відповіді прикладів використання теоретичних знань на практиці.

Педагогіка

Програмні вимоги

Програма педагогічної складової кваліфікаційного екзамену має на меті визначення рівня сформованості системи професійних педагогічних компетенцій майбутніх педагогів з навчального курсу «Педагогіка». Теоретична частина білету з «Педагогіки» містить питання, відповідь на які дає змогу виявити рівень сформованості знань майбутніх вчителів сучасних положень теорій навчання, виховання, освітнього менеджменту, умінь урахувати освітні потреби сучасного суспільства, стратегічні завдання держави, потреби школи, індивідуальні особливості учнів, теоретико-методологічні засади навчання та виховання у реалізації освітньої стратегії та забезпечення високого рівня психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя до творчого і дієвого вирішення педагогічних завдань

Питання з педагогіки

1. Сутність навчання, його методологічні засади і рушійні сили.
2. Місце і роль домашньої навчальної роботи в системі освіти школярів
3. Передовий педагогічний досвід і освітні інновації. Основні підходи до вивчення і популяризації передового педагогічного досвіду.
4. Сутність функцій оцінки та аналізу знань, умінь та навичок учнів. Аналіз контролю знань, умінь, навичок учнів з погляду їх ефективності.
5. Система освіти в Україні. Принципи управління освітою в Україні.
6. Технологічний підхід в освіті. Особистісно-орієнтовані технології навчання.
7. Педагогічні основи розвитку виховного потенціалу колективу.
8. Позаурочні форми організації навчання та їх дидактична спрямованість.
9. Характеристика основних типів уроку за дидактичною метою.
10. Педагогіка як наука. Роль педагогічної науки у соціально-історичному розвитку українського суспільства.
11. Поняття про зміст освіти. Проблема формування змісту освіти в сучасній українській школі.
12. Сутність модульно-рейтингового навчання, його роль у підвищенні ефективності навчання.
13. Типи і види навчання. Сутність проблемного навчання.
14. Виховання в цілісному педагогічному процесі. Поняття про закономірності і принципи виховання.

15. Типи і структура сучасного уроку. Нетрадиційний урок.
16. Поняття про громадянське виховання. Мета, завдання, зміст громадянського виховання. Громадянське виховання і громадянська освіта.
17. Поняття про трудове виховання. Зв'язок трудового виховання з політехнічною освітою й економічним вихованням.
18. Методи, прийоми і засоби навчання. Класифікація методів навчання.
19. Поняття про дидактику. Актуальні проблеми сучасної дидактики.
20. Поняття про закономірності і принципи навчання. Сутність і реалізація принципу міцності знань і науковості.
21. Національне виховання: мета, принципи і основні напрямки.
22. Педагогічні основи гуманістичного виховання школярів.
23. Виховання, самовиховання, перевиховання, їх взаємозв'язок. Педагогічні основи самовиховання учнів.
24. Методи виховання, їх класифікація. Характеристика методів впливу на свідомість і почуття особистості (методи переконання).
25. Характеристика методів організації діяльності і формування суспільної поведінки школярів (методи вправ).
26. Характеристика методів стимулювання діяльності і поведінки учнів (методи заохочення і покарання).
27. Моральне виховання – завдання, зміст, шляхи реалізації. Методика проведення етичної бесіди.
28. Естетичне виховання: завдання, зміст, шляхи реалізації. Методика проведення диспуту.
29. Економічне виховання: завдання, шляхи його реалізації у загальноосвітніх закладах.
30. Екологічне виховання: завдання, зміст, шляхи реалізації. Методика проведення колективної творчої справи.
31. Виховання дітей в сім'ї. Умови ефективності сімейного виховання.
32. Особистість як суб'єкт виховання. Фактори розвитку особистості.

33. Цілі виховання. Класики педагогіки про цілі виховання. Цілі виховання у сучасній вітчизняній педагогіці (Концепція національного виховання).
34. Зміст освіти. Актуальні проблеми змісту освіти на сучасному етапі розвитку школи.
35. Диференціація та індивідуалізація процесу навчання у ЗОШ.
36. Методи навчання. Класифікація методів навчання.
37. Контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів.
38. Інноваційні процеси в освіті.
39. Державний стандарт освіти: загальна характеристика.
40. Законодавчі і нормативні документи про освіту.

Програма психологічної складової кваліфікаційного екзамену зорієнтована на визначення рівня сформованості професійних компетентностей майбутнього вчителя, який повинен володіти теоретичними основами психології для здійснення завдань педагогічної діяльності. Теоретична складова білету з дисципліни «Психологія» містить питання, відповідь на які дає змогу виявити рівень сформованості знань майбутніх вчителів з загальної, соціальної і вікової психології, які є необхідною умовою виконання завдань професійної діяльності педагога, – наукових знань щодо закономірностей психічної діяльності людини; особливостей формування, соціальної природи і проявів особистості як суб'єкта діяльності і соціальних відносин; сутності, закономірностей та особливостей етапів психічного розвитку людини; особливостей функціонування та специфіки різних соціальних груп.

Рекомендовані джерела інформації з педагогіки

Базова

1. І. С., Глузман О. В., Гузій Н. В., Дем'яненко Н. М.. Педагогіка вищої школи: підручник / АПН України; Інститут вищої освіти / Василь Григорович Кремень (ред.). — К. : Педагогічна думка, 2009. — 256с.
2. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды. - М.: Педагогика, 1989. - 560 с.

3. Бех І. Школа особистісно орієнтованої педагогіки // Позакласний час. –2010. –№3. – Вкладка.
4. Бозиев Р.С. Педагогическое исследование: социально-гуманитарный аспект// Педагогика. - 2005. - №6. - С. 23-31.
5. Бондар В. Дидактика. - К., 2005. - С 78-96.
6. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (Дидактичний аспект). - Х.: Скорпіон, 2000. - 120 с.
7. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. - Київ: Центр навчальної літератури, 2003. - 316 с.
8. Волкова Н.П. Педагогіка. - К.: Академвидав, 2002. - 576 с.
9. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка: теорія і історія. - К.: Вища школа. 1995. - 237 с.
10. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - Київ: Либідь, 1997. - 376 с.
11. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття"). - К., 1994. - 62 с.
12. Державна програма „Вчитель" //Освіта в Україні. - 2002. - № 27.
13. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Освіта України. - 2000. - №5. - 20 січня. - С. 8-9.
14. Загальна педагогіка: лекції: навч.-метод. посібник / Кам'янець-Подільський держ. ун-т / Е.І. Федорчук (авт.-упоряд.), В.В. Федорчук (авт.-упоряд.). — Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко, 2007. — 284с.
15. Зайченко І.В. Педагогіка. - Чернігів, 2003. - С 158-193.
16. Закон України "Про загальну середню освіту " //Відомості Верховної Ради. - 1999. - №28.
17. Закон України "Про освіту" //Освіта. - 1996. - 21 серпня.
18. Конвенція ООН про права дитини. - К., 1999.
19. Конституція України. - К., 1996.
20. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності //Шлях освіти. - 2000. - №3.

21. Концепція національного виховання //Рідна школа. - 1995. - №6.
22. Концепція превентивного виховання дітей і молоді. В кн.: Робоча книга вихователя. Випуск 1. /Укладачі О.І. Тимчишин, В. І. Уруський. - Тернопіль, 2000. – С.67-97.
23. Кузьмінський А.І., Омелянєнко В.Л. Педагогіка. - Київ: „Знання-Прес”, 2003. - 418 с.
24. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів/ Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. - 2-е вид., доп. - Харків: «ОВС», 2000. - 164 с.
25. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник. - Харків: «ОВС», 2002. - 400 с.
26. Малафіїк І.В. Дидактика. - К., 2005. – 295 с.
27. Модульно-рейтингова система. Загальні положення та методичні рекомендації/ Укл. Л.В.Пшенична. - Суми: Сум ДНУ ім. А.С.Макаренка, 2004. – 44 с.
28. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник: 2-е вид. - К.. 2007. – 656 с.
29. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом: Навчальний посібник/ Т.М.Десятов, О.М.Коберник, Б.Л.Тевлін, Н.М.Чепурна. - Харків: Видавнича група „Основа, 2003. - 240 с.
30. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті. - К.: „Шкільний світ”, 2001. - 24 с.
31. Омельяненко С.В. Педагогіка: Тестові завдання: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 391 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
32. Освітні технології: Навч.-метод. посіб./ О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За заг. ред. О.М.Пехоти. - К.: А.С.К., 2001. - 256 с.
33. Основи національного виховання: Концептуальні положення / Кузь В.Г., Руденко Ю.Д., Сергійчук З.О. - К., 1993. - 152 с.
34. Педагогіка: опорний конспект лекцій:навч.-метод. посібник / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича / В.С. Филиппчук (уклад.). — Чернівці : Рута, 2009. — 37с.
35. Пометун О.І та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О.І.Пометун, Л.В.Пироженко; За ред. О.І.Пометун.- К.: А.С.К., 2005. - 192с.
36. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. -К., 2002. - 135 с.
37. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898 «Державний стандарт повної загальної середньої освіти» (https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/)
38. Родинна педагогіка: Навчально-метод. посібник/ А.А.Марушкевич, В.Г.Постовий, Т.Ф.Алексєєнко та ін. - К.: Видавець ПАРАПАН, 2002. - 216 с.
39. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник для вищих педагогічних закладів освіти. - Київ: РННЦ „Деніта”, 2000. - 259 с.
40. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. - К., 1997. - 232 с.
41. Фіцула М.М. Педагогіка. -К.: Видавничий центр „Академія”, 2000. – 544 с.

42. Ягупов В.В. Педагогіка. - К.: Либідь, 2002. - 560 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.mon.gov.ua/>

<http://osvita.ua/>

<http://socpedagogika.narod.ru/Teldov.html>

<http://socpedagogika.narod.ru/xdak.html>

<http://www.novadoba.org.ua>

<http://socpedagogika.narod.ru/>

<http://www.dcsm.gov.ua/cgi-bin/val.sh>

<http://www.ccf.org.ua>

http://alpha.rada.gov.ua/LIBRARY/bibliogr/soz_robota1.html

<http://socpedagogika.narod.ru/Definizii.html>

http://www.deti.zp.ua/show_article.php?a_id=1084

<http://www.donmolod.gov.ua>

http://www.usm.te.gov.ua/?page=norm_doc.php&id=15